

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

ÜMMÜ EYMEN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof.Dr. MEHMET ALİ KAPAR

Hazırlayan
AYŞEGÜL DADAN

KONYA-2009

ÖZET

Bu çalışmada Hz. Peygamber'e dadısı olan Ümmü Eymen'in hayatı ve şahsiyeti ele alınmıştır. Ümmü Eymen'in gerçek adı Bereke'dir. Ümmü Eymen başlangıçta Hz. Peygamber'in babası olan Abdullah b. Abdulmuttalib'e hizmet etmiş olan Habeşistanlı bir köledir. Abdullah'ın ölümünden sonra Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evliliğinden sonra azat edilinceye kadar bizzat Hz. Peygamber'e hizmet etmiş ve onun bakımıyla uğraşmıştır. Bu gelişmeden sonra Medineli bir kabile olan Hazrec'e mensub biriyle, Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiş ve bu evlilikten Eymen adında bir oğlu dünyaya gelmiştir. Bu oğluna nisbetle kendisine Eymen'in annesi anlamına gelen Ümmü Eymen künyesi verilmiştir. Kocasının ölümünden sonra ikinci bir evlilik daha yapmıştır. İkinci evliliğini yine kendisi gibi Hz. Peygamber'in azatlı bir kölesi olan Zeyd b. Harise ile yapmıştır. Bu ikinci evliliğinden de Usame b. Zeyd adındaki ikinci oğlu dünyaya gelmiştir. Ümmü Eymen Hz. Osman'ın hilafetine kadar yaşamış ve bu dönemde vefat etmiştir.

Hz. Peygamber risalet göreviyle görevlendirildiği zamanda ona ilk inanan Müslümanlar arasında Ümmü Eymen de vardı. Ümmü Eymen Hz. Peygamber'in doğumundan ölümüne kadar onun yanındaydı. Bu nedenle Hz. Peygamber tarafından çokça övülmüş bir kimsedir.

ABSTRACT

In this study life and personality of Umm Ayman Who was nanny of Prophet Muhammed, is taken into consideration. Her real name is Barakah. Umm Ayman was an Ethiopian slave woman who initially served Abd Allah ibn Abd al Muttalib (the father of Muhammad). After Abdullah's death she would serve Muhammad, until he would free her after marrying Khadijah bint Khuwaylid. After this she married Ubayd ibn Zayd from the Khazraj tribe of Yathrib and they had a son named Ayman, thus her name Umm Ayman. (i.e. mother of Ayman). After her husband's death, she then married with Zayd ibn Harithah. Her second marriage produced a son named Usama ibn Zayd. She died during the rule of Uthman ibn Affan.

When the Prophet received the prophethood, Umm Ayman was among the first Muslims. Umm Ayman was around the prophet from his birth until his death and was highly praised by him.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	5
AÇIKLAMALAR.....	6
ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ.....	9
1. ARAŞTIRMANIN METODU.....	9
2. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM ÖNCESİ DÖNEM

1.1. DOĞUMU NESEBİ VE AİLESİ.....	12
1.2. EVLİLİĞİ.....	13
1.2.1. Ubeyd b. Zeyd ile Evliliği.....	13
1.2.2. Zeyd b. Hârise ile Evliliği.....	14
1.3. ÇOCUKLARI.....	16
1.3.1. Eymen b. Ubeyd.....	16
1.3.2. Üsâme b. Zeyd.....	17
1.4. HZ. PEYGAMBER'E HİZMETİ.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM SONRASI DÖNEM

2.1. HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ.....	26
2.1.1. İslâmiyeti Kabulü.....	26
2.1.2. Medine'ye Hicreti.....	27
2.1.3. Yaptığı Görevler.....	28
2.1.4. Hz. Peygamber'le Münasebetleri.....	31
2.2. DÖRT HALİFE DÖNEMİ.....	39
2.2.1. Hz. Ebû Bekir Dönemi'nde Ümmü Eymen.....	39
2.2.2. Hz. Ömer Dönemi'nde Ümmü Eymen.....	40
2.2.3. Hz. Osman Dönemi'nde Ümmü Eymen.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VEFATI VE ŞAHSİYETİ

3.1. VEFATI.....	42
3.2. ŞAHSİYETİ.....	43
3.2.1. Fizikî Özellikleri.....	43
3.2.2. Ahlakî Özellikleri.....	43

3.2.3. İlmî Özellikleri.....	44
3.2.4. Hz. Peygamber'in Ümmü Eymen Hakkındaki Sözleri.....	46
SONUÇ	47
BİBLİYOGRAFYA.....	50

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
b.	: İbn veya bin
bkz.	: Bakınız.
bint.	: Bint.
byy.	: Baskı yeri yok
cev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
FÜSBE	: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
Neşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Târîhi
r.a.	: Radiyallahu anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi
SÜSBE	: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
thk.	: Tahkik
thr.	: Tahric
trs.	: Târîhsiz
TTK	: Türk Târîh Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
yay.	: Yayınları

AÇIKLAMALAR

1. Araştırmada Diyanet İşleri Başkanlığı yayını olan 2000 baskı Târîhli heyet tarafından tercüme edilen Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli esas alınmıştır. Âyetlere atıfta bulunurken önce sûre ismi, sonra sûre numarası ve âyet numarası verilmiştir.
2. Hadislere yapılan atıflarda ise, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Hadîsi'n-Nebevî* usulü esas alınmıştır.
3. Dipnotlarda İslâm Târîhi kaynaklarından olan; *Taberî*, *Ya'kubî*, *Belâzürî* gibi müelliflerin eserlerinden istifade ederken müellifin ismi ile birlikte eseri de zikredilmiştir.
4. Eğer bir müellifin iki eserinden birden fazla istifade edilmiş ise, iki eserinin de ismi ayrı ayrı belirtilmiştir.
5. Dipnotlarda müellif ve eserleri ilk defa tam künyesi ile verilmiş, daha sonra ise kısaltılarak verilmiştir.
6. Târîhler Hicrî/Miladî usulüne bağlı kalınarak verilmiştir.
7. Eserin dipnotta geçtiği ilk yerde baskı yeri ve Târîhi verilmiş daha sonraki dipnotlarda verilmemiştir.
8. Bir dipnotta birden fazla kaynak veriliyorsa bu kaynaklar müelliflerinin vefat sırasına göre verilmiştir.
9. Modern kaynakların birden fazla dipnotta kullanılmışsa ilk dipnot dışındakiler müellif isminden sonra *a.g.e.*, *a.g.m.* vb. şekilde kısaltmalar yapılarak verilmiştir.
10. Dipnotlarda Arapça isimlerin başındaki harfî tarifler atılmıştır.

ÖNSÖZ

İslâm Târîhi'nde Hz. Peygamber'in ashabının rolü büyüktür. İslâm dini uğruna canlarını bile göz kırpmadan verecek olan bu insanların dinin yayılmasında büyük hizmetleri olmuştur. Dinlerini yaşamak konusunda türlü eziyetlere maruz kalmışlardır. Bununla beraber Hz. Peygamber ashabına gereken sevgiyi göstermiş ve hadisleriyle de onları övmüştür.

Bu hayırlı nesil, Allah ve Rasûlüne çağrıldıklarında: 'Ey Rabbimiz, doğrusu biz, Rabbinize inanın diye (insanları) imana çağırان bir davetçiyi işitip hemen imana geldik'¹ demişlerdir. Onlar ellerini Peygamber'in eline koyarak biatta bulununca canlarını, mallarını, yakınlarını görmez olmuşlar, Allah'a davet yolunda çektikleri acıları ve sıkıntıları hoş karşılamışlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'insanların en hayırlısı hangisidir' sorusuna şöyle cevap vermiştir. 'Benim asrımdakiler sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir.' O halde biz de insanların en hayırlılarının hayatlarını öğrenip kendimize düstur edinmeliyiz.

İslâm'ın en önemli kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm: 'İslâm'da önceliğı olan Muhacirler ve Ensar ile onları güzellikte takip edecek olanlar ve onları hayırla ananlara gelince; Allah onlardan razıdır. Onlar da Allah'tan razıdır. Allah onlara içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlanmıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur.'² ayetiyle sahabenin güzelliklerini takip etmemiz emredilmiştir.

İslâm Târîhi'nde kadınların da payı büyüktür. Hayatın her alanında İslâm için çaba sarfetmiş, türlü eziyetlere katlanmışlardır. İlim meclislerinden savaş meydanlarına kadar her alanda İslâm'ın ilerlemesi için katkıda bulunmuşlardır. Bu yüce kadınlar İslâm için canlarını feda etmekten geri durmamışlardır. Rical (biyografi) çalışması bilhassa Hz. Peygamber dönemine ait ise asr-ı saadetteki hayatın anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmamızda Hz. Peygamber'e dadılık etmiş ve Hz. Peygamber tarafından 'annemden sonra annemdir,' diye yüceltilmiş bir kadın olan Ümmü Eymen'in hayatı ve şahsiyetinden bahsedilmiştir.

¹ Âli İmrân, 3:193

² Tevbe, 9:100

Girişle başlayan çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. ‘Giriş’te araştırmanın metodundan ve araştırmanın kaynaklarından bahsedilmiştir. ‘Birinci Bölüm’de Ümmü Eymen’in doğumu, nesebi, ailesi, evliliği, çocukları ve Hz. Peygamber’e hizmeti üzerinde durulmuştur. ‘İkinci Bölüm’ de, Hz. Peygamber dönemi, Ümmü Eymen’in İslâmiyeti kabulü, Medine’ye hicreti, yaptığı görevler ve Hz. Peygamber’le münasebetleri incelenmiştir. ‘İkinci Bölüm’ de ise, Dört Halife döneminde Ümmü Eymen’in durumu incelenmiştir. ‘Üçüncü Bölüm’de de, Ümmü Eymen’in vefatı ve şahsiyeti üzerinde durulmuş, Hz. Peygamber’in Ümmü Eymen hakkındaki sözlerine yer verilmiştir. ‘Sonuçda ise yapılan çalışma hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu araştırmada konuyu ayrıntılarıyla incelemeye çalıştık. Araştırma boyunca ilgi ve alakasını esirgemeyen ve bana her türlü yardımda bulunan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ali Kapar’a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayşegül Dadan

Konya 2009

GİRİŞ

Ümmü Eymen, Hz. Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.)'in dadısı olarak Müslümanlar arasında meşhur olmuş ilk Müslüman sahabe kadınlardandır. Hz. Peygamber'in hayatında küçük yaşlardan itibaren önemli bir yeri olan Ümmü Eymen hayatı Hz. Peygamber'e hizmetle geçmiş sahabîlerdendir. Hatta hayatını Hz. Peygamber'e vakfetmiş olarak niteleseک hatalı olmayacak derece Hz. Peygamber'e önem vermiş birisidir. Bizzat Hz. Peygamber tarafından “Annemden sonraki annemdir” diye nitelendirilen birisidir. Hz. Peygamber'in hayatında bu kadar önemli bir yere sahip olan bir bayanın hayatı da bizler için önem arzetmektedir. Bu nedenle Ümmü Eymen'in hayatını araştırmak bizlere Hz. Peygamber'in yanı başında olan birinin hayatına ışık tutmak aynı zamanda bir nebze olsun Hz. Peygamber'in hayatına ışık tutmaktır.

1.ARAŞTIRMANIN METODU

Araştırmada Ümmü Eymen'in hayatı incelenirken ilk dönem kaynaklarından faydalanılarak bir bütün şeklinde Ümmü Eymen'in hayatı ve şahsiyeti ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her ne kadar Ümmü Eymen çok meşhur olmuş biri olmasına rağmen Türkçe ve Arapça hakkında yapılmış her hangi bir tez veya kitap bulunmamaktadır. Ancak bir kitapçık boyutunda Mehmet Cemal Öğüt tarafından yazılmış Ümmü Eymen³ başlıklı bir eser bulunmaktadır. Bu kitap da akademik bir kaygıyla yazılmadığı için Ümmü Eymen konusunda bir başvuru kaynağı olmaktan çok uzaktır. Ayrıca Ümmü Eymen'in hem oğlu Üsame b. Zeyd⁴ hem de kocası Zeyd b. Hârise⁵ haklarında yapılmış tezler bulunmasına rağmen Ümmü Eymen hakkında her hangi bir araştırmanın bulunmaması, Ümmü Eymen'in hakkında kaynaklardaki bilginin ne denli kısıtlı olduğunun göstergesi gibidir. Bu cümlemizden de anlaşılacağı gibi araştırmamızı hazırlarken karşılaştığımız en büyük problem kaynaklarda Ümmü Eymen hakkında bilginin çok sınırlı düzeyde bulunmasıdır. Ayrıca onun hakkındaki bilgilerin kaynaklarda parçalı bir şekilde bulunması, onun hakkındaki bilgileri bir araya toplarken yaşadığımız bir başka zorluktur. Bu nedenle Ümmü Eymen'in hakkındaki bir çok bilgi diğer sahabilerin bibliyografyalarından faydalanılarak elde edilmiştir. Ama bütün bu zorluklara rağmen Ümmü Eymen hakkındaki bilgiler bir

³ Mehmet Cemal Öğüt, *Ümmü Eymen*, İstanbul 1941.

⁴ M. Tayyip Kahyaoğlu, *Üsame b. Zeyd, Hayatı ve Şahsiyeti*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, SÜSBE, Konya 2001.

⁵ Neşe Söylemez, *Zeyd b. Hârise ve Ailesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, FÜSBE, Elazığ 2001.

araya derlenmiş onun hakkındaki bir takım hadisler ve haberlerden çıkarsamalar yoluyla onun şahsiyeti ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada değinilmesi gereken bir başka noktada araştırmacılar için ilk etapta bir başvuru kaynağı olan ansiklopedilerde Ümmü Eymen başlığına rastlayamamamızdır. Burada zikretmek gerekirse Milli Eğitim İslâm Ansiklopedisi ve Şamil İslâm Ansiklopedisi'nde Ümmü Eymen gibi meşhur bir sahabî olan ve Hz. Peygamber'e yakınlığıyla bilinen birinin maddesinin olmaması bu ansiklopediler için bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Biz bu çalışmayı yaparken Diyanet İslâm Ansiklopedisinin Ümmü Eymen ile alakalı maddesi henüz yayımlanmamış olduğundan bu ansiklopediden faydalanılamamıştır.

2.ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Konumuz bir şahıs olduğu için çalışmamızda en çok kullanılan kaynaklar biyografik eserlerdir. Bunların başında da İbn Sa'd (v.230/844) *et-Tabakâtü'l Kübrâ*⁶, Belâzurî (279/892) *el-Ensâbu'l-Eşraf*,⁷ İbn Abdilber (v.463/1071) *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*⁸, İbnü'l-Esîr (v.630/1232) *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*⁹, Ez-Zehebî (v.748/1374) *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*¹⁰, İbn Hacer el-Askalânî (v.852/1448), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*¹¹ gelmektedir. Yine bu çalışmamızda biyografik eserlerin yanı sıra İslâm Târîhi'nin temel kaynak kitaplarından yararlanılmaya çalışılmıştır. Bunların başlıcaları olarak, el-Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Meğazî*,¹² İbnü'l-Esîr'in (v.630/1232) *el-Kâmil fî't-Târih*,¹³ Ez-Zehebî'nin (v.748/1374) *Târîhu'l-İslâm*,¹⁴ İbn Kesîr'in (v.774/1372) *el-Bidâye ve'n-Nihâye*¹⁵ Suyûtî'nin *Târîhu'l-Hulefâ*,¹⁶ adlı eserlerinden söz edebiliriz. Yukarıda saydığımız bu eserlerde, Ümmü Eymen'in doğumundan vefatına kadar bütün hayatını kapsayan çeşitli bilgiler bulundu. Kândehevî'nin *Hayatu's-Sahabe'si*¹⁷ Ömer Rıza

⁶İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-IX, Beyrut, 1958

⁷Belâzurî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd, *el-Ensâbü'l-Eşraf*, Beyrut, 1996

⁸İbn Abdilber, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed, I-IV, *İsti'âb fî Mârifeti'l-Ashab*, Kahire, tsz.

⁹İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-III, Kahire, trsz..

¹⁰Ez-Zehebî, Ebü Abdullah Muhammed Şemsüddîn, *Siyeru A'lâmin-Nübelâ*, Beyrut, 1975

¹¹İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahabe*, Beyrut, 1412

¹²El-Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Meğazî*, Beyrut, 1984

¹³İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ali b. Ebî'l Kerâm, *el-Kâmil fî't-Târih*, , İstanbul, 1985

¹⁴Ez-Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târîhu'l-İslâm*, Beyrut, 1990

¹⁵İbn Kesîr, Ebu'l Fidâ İsmail, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, çev. Mehmet Keskin, İstanbul, 1994

¹⁶Suyûtî, Abdullah b. Ebî Bekr, *Târîhu'l-Hulefâ*, Mısır, 1952

¹⁷Kândehevî, M. Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, çev. Sıtkı Gölle, I-V, İstanbul, 1996.

Kehhale'nin *Alamu'n-Nisâ'sı*¹⁸ Mehmet Emre'nin *Hanım Sahabeler'i*,¹⁹ Hayati Ülkü'nün *Ashâb-ı Kiram'ın Meşhurları*²⁰ gibi günümüz çalışmalarından da istifade edilmiştir.

Çalışmamızda son dönemde yazılmış çeşitli dergilerde yayınlanmış akademik yazılardan da faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra Ümmü Eymen ile ilgili hadisler konusunda Buhârî'nin (v.256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, Müslim'in (v. 261/874), *Sahîhu Müslim*, İbn Mâce (v.273/887) *Sünen* gibi eserler kaynak olarak kullanılmıştır.

M. Tayyib Kahyaoğlu tarafından hazırlanan ve basılmamış yüksek lisans tezi 'Üsâme b. Zeyd'in hayatı ve Şahsiyeti' isimli çalışmadan da istifade edilmiştir.

¹⁸ Kehhâle, Ömer Rıza, *Alamü'n-Nisâ*, I-V, Dimeşk, 1959.

¹⁹ Mehmed Emre, *Hanım Sahabeler*, İstanbul, trsz.

²⁰ Hayati Ülkü, *Ashâb-ı Kiram'ın Meşhurları*, İstanbul, 1982

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM ÖNCESİ DÖNEM

1.1. DOĞUMU NESEBİ VE AİLESİ

Ümmü Eymen'in asıl ismi Bereke bint. Sa'lebe²¹ olup künyesi Ümmü Eymen dir. Künyesi isminden daha meşhurdur.²² Hz. Muhammed'in azadlısı ve dadısıdır.²³ Nesebi ise şöyledir: Bereke bint. Sa'lebe, b. Amr, b. Hısn, b. Mâlik, b. Seleme, b. Amr, b. Nu'mân. Ümmü Eymen Habeşistanlıdır.²⁴ Annesinin adı bilinmemektedir. Doğum Târîhi de kesin olarak bilinmemekle²⁵ birlikte takriben milâdi 560 yılında doğduğu tahmin edilmektedir.²⁶ Hz. Peygamberin babası Abdullah'ın azadlısıydı.²⁷ Rasûlullah'a babasından miras olarak

²¹ Ez-Zehebî, Ebû Abdullah Muhammed Şemsüddîn, Siyeru A'lâmin-Nübelâ, Beyrut, 1975, II/ 224; İbn Kesîr, Bidâye, V/311, Benkânî Ebû Enes Mâcid, Kasasun ve Iberun ve İzâtün min Hayâtî's-Sahâbiyyât, Mısır, 2004, 149.

²² İbn Abdilber, İsti'âb., IV/1793; El-Mizzî Yusuf b. Ez-Zekî Abdurrahman Ebu'l Haccac, Tehzîbü'l-Kemal, Beyrut, 1980, 35/329; A'la el-Hâirî, Muhammed Hüseyin, Terâcîmü A'lâmü'n-Nisâ', Beyrut, trsz., I/238.

²³ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; İbnü'l Cevzî, Muhammed b. Ali, el-Muntazam fî Târîhu'l Mülûk ve'l Ümem, Beyrut, 1995, II/245; Ez-Zehebî, el-Kâşif fî Mârifeti min Lehü Rivayeti fî Kütübü Sitte, Cidde, 1992/1413, II/520; Halife b. Hayyat, Ebû Amr el-Leysî el-Asferî, et-Tabakât, Riyad, 1402/1982, 331.

²⁴ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; Ez-Zehebî, Siyer, II/ 223; İbn Hacer el-Askalanî, el İsâbe fî Temyizis-Sahabe, Beyrut, 1412, 8/169; İbn Hacer el-Askalanî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut, 1984/1404, XII/486; Kutub, Muhammed Ali, Ricâlün ve Nisâün Havle'r-Rasûl, Kahire, 2004, 250; Hâlid Abdurrahman Ak, Mevsûati Uzmâi Havler-Rasûl, Dimeşk, 1998, III/ 2113; A'la el-Hâirî, a.g.e., I/238.

²⁵ Niyâz, Mevlanâ, Kadın Sahabiler, çev. Ali Genceli, İstanbul, 1971, 297; Ülkü, a.g.e., 793

²⁶ Kutluay, Abdülaziz, Siyer-u Sahabe, İstanbul, 2005, IV/ 232

²⁷ İbn Makûla, Ali b. Hibbetullah b. Ebî Nasr, el-İkmâl fî Rafî'l-İrtiyâb anil Mü'telifi ve'l Muhtelifi fî'l Esmâi ve'l Künâ, Beyrut, 1411, I/232; Şennâvî, Abdülaziz, Sahabe Hayatından Tablolar, çev. Taceddin Uzun, Konya, 1991, III/318

beş deve, koyun sürüsü, kılıç ve dadısı Ümmü Eymen kalmıştır.²⁸ Ümmü Eymen Abdullah'ın vefatından sonra Hz. Peygamber'in annesi Âmine'nin yanında kalıyordu.²⁹

Ümmü Eymen'e Ümmü Zıba' da denilmiştir.³⁰

1.2. EVLİLİĞİ

Ümmü Eymen iki kez evlilik yapmış birisidir. Ümmü Eymen ilk olarak Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiş, Ubeyd öldükten sonra Hz. Peygamber tarafından Zeyd b. Hârise ile evlendirilmiştir.

1.2.1. Ubeyd b. Zeyd ile Evliliği

Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile evlendiği vakit Ümmü Eymen'i azad etmiş³¹ ve Ümmü Eymen de Benû Hârise b. Hazrec'den Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiştir. Bu evlilik nübüvvetten önce vukubulmuştur.³² Bu evlilikten Eymen adında bir oğlu olmuştur.³³ Bundan sonra esas adı yerine İslâm Târîhi'ndeki meşhur künyesi Ümmü Eymen adıyla anılmıştır. Ümmü Eymen'in kocası Ubeyd b. Zeyd, nübüvvetten önce vefat edince Hz. Ümmü Eymen de dul kalmış ve oğlu Eymen'i yetiştirmeye çalışmıştır.³⁴

²⁸ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; İbn Asakir, Ebu'l-Kasım Ali, Târîhu Medîneti Dimeşk, Beyrut, 1996, IV/271; İbnü'l Cevzî, a.g.e., II/245; Ez-Zehebî, Siyer, II/223; Ez-Zehebî, Şemsüddin, Târîhu'l İslâm ve Tabakâtül Meşâhiri ve'l-A'lam, Kahire, 1985, I/50; İbn Kesîr, Bidâye, II/272; İbn Hacer el-Askalanî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut, 1984/1404, XII/486; Mevsilî, Mecdüddin Ebi's Saadet el-Mübarek b. Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim İbnül Esir Şeybanî el-Hazrecî, el-Muhtar min Menâkıbil Ahyâr, Merkezu Zayed li't-Türâs ve't-Târîh, 2003, V/201; İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara, 2007, 60; Kastalânî, İlâhi Rahmet Hazreti Muhammed, İstanbul, 1984, 242

²⁹ Kutub, a.g.e., 250; Niyâz, a.g.e., 297; Ülkü, a.g.e., 793; Kutluay, a.g.e., IV/233; İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, 'Ümmü Eymen', Sahabîler Ansiklopedisi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1985, II/803

³⁰ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, 8/169

³¹ A'la el-Hâirî, a.g.e., I/238

³² İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; Mevsilî, a.g.e., V/201; Niyâz, a.g.e., 297; Yaşar Nuri Öztürk, , Asr-ı Saadetin Büyük Kadınları, İstanbul, 1990, 220; Uyan, Abdullatif, Menkıbelerle İslâm Meşhurları Ansiklopedisi, İstanbul, 1983, III/2002

³³ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; ; Hâkim, Ebî Abdullah, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, Beyrut, 1986, II/63; İbn Asakîr, a.g.e., IV, 278; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; Ak, a.g.e., III/2113; Ahmet Halid, Cum'a, Nisâu min Asrin-Nübüvve, Dimeşk, 2003, 27, Kutub, a.g.e., 250

³⁴ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; Ak, a.g.e., III/2113; Kastalânî, a.g.e., 243

1.2.2. Zeyd b. Hârise ile Evliliği

Ümmü Eymen'in ikinci eşi Zeyd b. Hârise b. Şerahil b. Ka'b b. Abduluzza b. İmriü'l-Kays b. Amr b. Namen b. Amr b. Abdived b. Avf b. Kinane b. Bekir b. Avf, b. Uzre.³⁵

Salebe kızı Su'da, yanında kölesi Zeyd b. Hârise el-Ka'bî ile kavmi Ma'n oğullarını ziyarete gitmişti. Memleketine girmek üzereyken, Kayn oğullarının süvarileri onlara baskın yapıp mallarını yağmaladılar. Develerini sürüp götürdüler, kadın ve çocukları da esir aldılar. Götürdükleri kişiler arasında Zeyd b. Hârise de vardı. Zeyd henüz sekiz yaşındaydı ve Ukaz pazarına getirip satışa sundular. Kureyş ileri gelenlerinden, Hâkim b. Hizam b. Huveylid onu dört yüz dirheme satın aldı. Hâkim aldığı diğer kölelerle Zeyd b. Hârise'yi Mekke'ye götürmüştü. Hâkim'in halası Hatice bint. Huveylid, onu ziyarete gittiğinde kendisine hediye olarak Zeyd b. Hârise verilmiştir.³⁶

Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile evlendiği zaman Hz. Hatice O'na Zeyd b. Hârise'yi hediye etmişti. Hz. Peygamber O'nu azad ederek serbest bırakmış ama O, Rasûlullah'ın evinden ayrılmamıştır.³⁷ *Evlâtlıkları babalarının adıyla çağırın. Bu Allah nezdinde daha adaletlidir.*³⁸ meâlindeki âyeti kerime ininceye kadar ona Zeyd b. Muhammed deniyordu. Bundan sonra ise Zeyd b. Hârise denildi.³⁹ Babası sonra onu buldu. Rasûlullah onu, babasına ve akrabalarına verebileceğini ifade etti. Fakat Zeyd, Hz. Muhammed'le kalmayı tercih etti.⁴⁰

Hz Peygamber: ‘ Cennet ehlinden bir kimse ile evlenmek isteyen Ümmü Eymen ile evlensin.’⁴¹ buyurduğu zaman, Zeyd b. Hârise takrîben milâdî 613 yılında Ümmü Eymen ile evlenmiştir. Bu evlilikten 614 yılında Üsâme b. Zeyd dünyaya gelmiştir.⁴² Baba ile oğul

³⁵ İbnü'l Esîr, Üsdü'l-Ğabe, II/224;

³⁶ İbn Abdilber, İsti'âb, II/543; Bâşâ, Abdurrahman, Sahabe Hayatından Tablolar, çev. Taceddin Uzun, Konya, 1991, I/170

³⁷ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; Ak, a.g.e., III/2113; A'la el-Hâirî, a.g.e., I/238; Kastalânî, a.g.e., 243; Yıldız, a.g.e., I/345

³⁸ Ahzab, 33:5

³⁹ İbnü'l-Esîr, a.g.e., II/226;

⁴⁰ İbn Abdilber, İsti'âb, II/545; Sarıçam, a.g.e., 286; Yıldız, a.g.e., I/345

⁴¹ Ez-Zehebî, Siyer, II/224; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; Benkânî, a.g.e., 150; Kutub, a.g.e., 251; Ak, a.g.e., III/2114; Ahmet Halid, a.g.e., 30

⁴² İbn Sa'd, Tabakât, VIII/224; Hâkim, a.g.e., II/63; İbn Asakîr, a.g.e., IV/278; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; İbn Kesîr, a.g.e., II/272; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; Ahmet Halid, a.g.e., 28; Kutub, a.g.e., 251; Ülkü, a.g.e., 794; Şennâvî, a.g.e., III/319; Kutluay, a.g.e., IV/238; Yıldız, a.g.e., I/345; Ahmet Cevdet Paşa, Mâhir İz, Peygamber Efendimiz, İstanbul, 2003, 325

her ikisi de Rasûlû Ekrem'in seçkin ashabındandı. İkisi de sağlığında asker olmuşlardı. Üsâme, kendisini çok seven Peygamber'in yanında onun torunu gibi en iyi şekilde yetişti.⁴³

Rasûlullah'ın davetine ilk icâbet edenlerden biri de Zeyd b. Hârise ve eşi Ümmü Eymen idi.⁴⁴ Hz. Zeyd genç bir sahâbiydi. Ümmü Eymen gibi yaşlı bir kadın ile evlenmeye sırf Rasûlullah'ı memnun edebilmek için tâlip olmuştu. Bundan sonra Rasûlullah bu büyük sahâbisi ile sevgili dadısını nikâhladı.⁴⁵

Zeyd de Hz. Peygamber tarafından azad edilmiş bir köle idi,⁴⁶ Rasûlullah'ın sırdaşı, onun gönderdiği heyet ve seriyyelerin komutanı ve Hz. Peygamber Medine'den ayrıldığı zaman Medine'deki vekillerinden birisi olmuştu.⁴⁷

Zeyd b. Hârise'nin Rasûlullah'ı sevip onu anne ve babasına tercih ettiği gibi, Rasûlullah da onu sevmiş ve ailesine karıştırmıştı. Zeyd yokken onu özler, geldiği zaman onu, benzeri başkasına nasip olmayacak şekilde karşılardı. Müslümanlar arasında Hz. Peygamber'in Zeyd'e karşı gösterdiği sevgi belli olmuş ve yayılmıştı. Onu 'Zeydu'l-Hubb' diye de isimlendirdiler ve ona 'Rasûlullah'ın sevgilisi' lakabını verdiler.⁴⁸ Rasûlullah'ın sevgilisinin kendisinden sonra oğlu Üsâme'ye de 'Sevgilisinin oğlu' diye lâkab taktılar.⁴⁹ Hicretin sekizinci senesinde Allah, sevgiliyi, sevgiliden ayırmak suretiyle imtihan etmek istedi.⁵⁰

Rasûlullah, Hâris b. Umeyr el-Ezdi'yi, İslâm'a davet etmek üzere Busra hükümdarına bir mektupla göndermişti. Hâris, Mu'te ye vardığında Gassan emirlerinden Şurahbil b. Amr önüne geçip onu yakalamış ve iple bağlayıp boynunu vurmuştu. Bu durum Rasûlullah'ın zoruna gitmiş ve Mu'te harbi için üç bin kişilik bir ordu hazırlamıştır. Bu

⁴³ Lings, Martin, İlk Kaynaklara Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, çev. Nazife Şişman, İstanbul, 1991, 77

⁴⁴ İbn Abdilber, İsti'âb, II/546

⁴⁵ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/224; Benkânî, a.g.e., 150; İbn Abdilber, İsti'âb, II/546; İbnü'l-Esîr, a.g.e., II/283; İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, 'Ümmü Eymen', Sahabîler Ansiklopedisi., II/807; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğabe, II/224; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; Mevsilî, a.g.e., V/201; Niyâz, a.g.e., 297; Öztürk, a.g.e., 220; Uyan, Abdullatif, Menkıbelerle İslâm Meşhurları Ansiklopedisi, İstanbul, 1983, III/2002

⁴⁶ Mevsilî, a.g.e., V/201

⁴⁷ Bâşâ, a.g.e., I/174

⁴⁸ İbnü'l-Esîr, a.g.e., II/281;

⁴⁹ İbn Kesîr, Bidâye, 4/254; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, I/49; İbn Hacer el-Askalanî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut, 1984/1404, I/182

⁵⁰ İbn Abdilber, İsti'âb, II/546; İbnü'l-Esîr, Kâmil, a.g.e., II/283; Bâşâ, a.g.e., I/174

ordunun başına tayin edilen üç kişiden biri, Zeyd b. Hârîse idi. Bu harb esnasında Zeyd şehid olmuştur.⁵¹

Rasûlullah'a Mu'te'yle ilgili haberler ve üç komutanın şehadeti ulaştı. Onlara çok üzüldü. Onların ailelerine başsağlığı ve sabır dilemeye gitti.

Zeyd b. Hârîse'nin evine vardığı zaman, küçük kızı ağlamaya başlayarak kucağına atıldı. Rasûlullah'da ağladı. Bunun üzerine Sa'd b. Ubâde ona şöyle dedi: 'Bu nedir, ya Rasûlallah?' Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: 'Bu sevgilinin sevgilisine ağlamasıdır.'⁵²

Ümmü Eymen, Zeyd b. Hârîse'den sonra kimseyle evlenmemiştir.⁵³ Zeyd b. Hârîse Hz. Peygamber'in azadlı kölesiydi ve Müslümanlar arasında mümtaz bir şahsiyetti.⁵⁴

1.3. ÇOCUKLARI

Ümmü Eymen'in Ubeyd b. Zeyd'den olan çocuğu Eymen b. Ubeyd'dir. Zeyd b. Hârîse'den olan çocuğu ise Üsâme b. Zeyd'dir. Yani Eymen ve Üsâme anne bir kardeşir.

1.3.1. Eymen b. Ubeyd

Ümmü Eymen'in Ubeyd b. Zeyd'den olan çocuğu Eymen b. Ubeyd Amr b. Bilal b. Ebî Harabai b. Kays b. Malik b. Salim b. Ğanem b. Avf b. Hazrec idi.⁵⁵ Eymen, Üsâme b. Zeyd'le anne bir kardeşir.⁵⁶

Eymen muhacir ve mücahid idi. Eymen Huneyn harbinde Hz Peygamber'le beraber savaştı ve şehid oldu.⁵⁷

Huneyn günü, Taifliler, Bedir savaşında Kureyş müşriklerinden öldürülenler kadar Müslüman şehit ettiler. Eymen b. Ubeyd, Surâka b. Hâris, Ebû Âmir el-Eş'arî, Rukaym b. Sa'lebe Huneyn şehitlerindendi. Eymen b. Ubeyd, Huneyn'de Hz. Peygamber'in

⁵¹ İbn Abdilber, İsti'âb, II/546; Bâşâ, a.g.e., I/174-175; Kastalânî, a.g.e., 243; Yıldız, Hakkı Dursun, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Târîhi, İstanbul, 1986, I/345

⁵² Bâşâ, a.g.e., I/176; Kândehevî, a.g.e., III/139

⁵³ İbn Hacer el-Askalanî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut, 1984/1404, I/345

⁵⁴ Ez-Zehebî, Siyer, II/223; Niyâz, a.g.e., 297

⁵⁵ İbnü'l-Esîr, Kâmil, a.g.e., I/161

⁵⁶ İbn Abdilber, İsti'âb, I/128

⁵⁷ El-Vâkıdî, Meğazî, III/922; Taberî, Muhammed b. Cerir, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk, Beyrut, 1407, II/171; İbn Hanbel, Ahmed, el-İlel ve Mârifeti'r-Rical, Beyrut, 1988/1408, II/383; İbn Abdilber, İsti'âb, I/128; İbnü'l-Esîr, Kâmil, I/186; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; İbn Kesîr, Bidâye, 4/340; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, I/264; Öztürk, a.g.e., 220; Ülkü, a.g.e., 794; Kutluay, a.g.e., IV/232

çevresinde, O'nu canla başla koruyan sayılı sahâbilerdendi. Kendisi Rasûlullah'ın taharet ibriğini taşır, gerektiği zaman Rasûlullah'a verirdi.⁵⁸ Ümmü Eymen şehit annesi olmuştu. Daha önce kocası Zeyd b. Hârise (h.8/m.630) yılında Mu'te savaşında şehid olmuştu ve bundan dolayı da Ümmü Eymen'e şehit eşi ünvanı verilmişti.⁵⁹

1.3.2. Üsâme b. Zeyd

Üsâme b. Zeyd ileri gelen sahabîlerden olup, Hz. Peygamber tarafından çok sevilirdi.⁶⁰

Üsâme b. Zeyd m.615 yılında Mekke'de doğmuş olup h.54/m. 674 yılında Medine'de vefat etmiştir.⁶¹

Uhud harbinde Üsâme ve bazı sahabe çocukları Allah yolunda cihad etmek isteyerek Rasûlullah'a geldiler. Rasûlullah onların bir kısmını kabul etti. Yaşları küçük olduğu için bir kısmını da geri çevirdi. Üsâme de geri çevrilenler arasında idi. Hendek savaşında Üsâme, yine bir grup sahabe çocuğuyla birlikte gelip Rasûlullah'ın kendisine izin vermesi için boyunu uzun göstermeye çalışıyordu. Rahmet Peygamberi ona izin verdi. Üsâme onbeş yaşındayken Allah yolunda cihad için kılıç kuşanmış oldu. Huneyn'de Müslümanlar mağlup olduğunda Üsâme, Rasûlullah'ın amcası Abbas, amcasının oğlu Ebû Sufyan ve altı sahabî ile birlikte olduğu yerde kalmıştı. Rasûlullah bu sayede ashabının yenilgisini zafere çevirmeye muvaffak olmuştu. Mu'te'de yaşı onsekizin altında olmakla beraber Üsâme, babası Zeyd b. Hârise'nin sancağı altında savaştı.⁶²

Üsâme b. Zeyd'in de katıldığı Murre seferinde şöyle bir olay gerçekleşmiştir: Kumandan Galip b. Abdullah, 'Üsâme b. Zeyd, nerede kaldı' diye sordu. Gece ilerleyince Üsâme b. Zeyd geldi. Galib b. Abdullah ona kızdı ve: 'Sana ne dediğimi biliyormusun' dedi. Üsâme: 'Ben bana son derece kızan bir adamın peşine düştüm. Kendisine yaklaşp kılıcımı kaldırdığım zaman 'Lâ ilâhe illâllah' dedi. Galip b. Abdullah 'Kılıcını kınına soktun mu?' diye sordu. Üsâme b. Zeyd: 'Hayır, vallahi boyun damarını kesmedikçe geri durmadım' dedi. Kumandanlar ve Mücahitler:

⁵⁸ İbnü'l-Esîr, Kâmil, I/161,186; İbn Kesîr, Bidâye, V/313

⁵⁹ Kutluay, a.g.e., IV/241

⁶⁰ Ez-Zehabî, Siyer, II/224; Niyâz, a.g.e., 300; Öztürk, a.g.e., 220; Kutluay, a.g.e., IV/232

⁶¹ Kutluay, a.g.e., IV/299

⁶² Bâşâ, a.g.e., I/179

-‘Vallahi sen buyrulmadığın kötü bir iş yaptın ‘Lâ ilâhe illâllah’ diyen bir adamı öldürdün’, dediler. Üsâme yaptığına çok pişman oldu. Üsâme’nin müşrik sanarak öldürdüğü kişi Cüheyneler’in Huraka kolundan Mirdas b. Nüheyk’di. Benû Mürreler’in müttefiki idi. Galip b. Abdullah ordusu ile buraya gelince Fedekliler hep kaçmış, Mirdas b. Nüheyk ise Müslümanlığa güvenerek kaçmamıştı.

Üsâme ‘Adamı öldürdüğüm zaman son derece üzüntü duydum. Medine’ye gelinceye kadar üzüntümden yemek yiyemedim’ demiştir. Rasûlullah’a haber verilince, ‘Ey Üsâme demek sen, ‘Lâ ilâhe illâllah’ diyen birini öldürdün?’ Üsâme ‘Ey Allah’ın Rasûlü o bunu ancak silahtan korktuğu için söylemiştir’ dedi. Rasûlullah:

-‘Bari adamın kalbini de yarsaydın, bu sözü yalan mı doğru mu söylediğini görseydin’ buyurmuştur. Bunun üzerine Üsâme şöyle demiştir: ‘Bunu bana o kadar tekrarlayıp durdu ki keşke o gün yeni Müslüman olmuş, o günden önce Müslüman olmamış ve o adamı ben öldürmemiş olsaydım’ Bundan sonra ‘Lâ ilâhe illâllah’ diyen birini öldürmeyeceğine yemin etmiştir.⁶³

Hz. Peygamber Üsâme’yi Mu’ta harbinin intikamını almak için ordunun başına geçirerek Übnâ halkının üzerine baskın yapmasını emretti. Sonra Üsâme’ye ‘Allah adına yürü’ dedi. Sancağını düğümlü olarak kendisine verdi. O da Bureyde b. Husayb’a teslim etti. Allah Rasûlü’nün emri üzerine Üsâme ordugâhını Cüf mevkisine kurdu. Halk toplanmaya başlanmıştı. İşlerini bitiren ordunun bulunduğu yere çıkıyor, bitiremeyenlerde ikmale çalışıyorlardı. İlk muhacirlerden bu gazaya çağrılmayan kimse kalmadı. Ömer b. Hattab, Ebû Ubeyde, Sa’d b. Ebî Vakkas, Ebu’l-Aver, Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl orduya ilk iltihak edenler arasındaydılar. Muhacirlerden bazıları –ki özellikle Ayyaş b. Rebîa’dır-: ‘Allah Rasûlü, bu genci ilk Muhacirlerin başına âmir olarak nasıl geçiriyor?’ diye itiraz ettiler. Bu mevzuda dedikodular çoğalınca Hz. Ömer durumu Rasûlullah’a haber verdi. Rasûlullah çok kızdı. Başı sargılı ve sırtında da bir kadife olduğu halde minbere çıktı, Allah’a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle buyurdu:

-‘Ey insanlar! Üsâme’yi komutan tayin etmem hususunda bazılarınızdan duyduğum bu sözler ne? Allah’a yemin ederim ki sizler Üsâme’yi emîr tayin etmeme itiraz ettiniz! Daha önce de onun babasını komutan yapmama itirazda bulunmuşunuz. Allah’a andolsun ki, Zeyd komutanlığa nasıl layık ise oğlu da komutanlığa öyle layıktır. Zeyd bana nasıl

⁶³ Müslim, İman, 158.

insanların en sevimlisi idiye bu da nazarımda halkın en sevimlilerindendir. Baba oğul her ikisi bütün hayırlara layıktırlar. Bununla beraber Üsâme hakkında size hayrı tavsiye ediyorum. O, sizin iyilerinizdendir!’⁶⁴

Nebî (s.a.v.) hutbesini bitirdikten sonra minberden indi, evine girdi. Bu olay Rebîülevvel ayının onuncu gününe rastlayan Cumartesi günü vukubulmuştu. Üsâme’nin komutanlığı altında sefere çıkacak Müslümanlar vedalaşmak üzere Rasûlullah’ın yanına gelmişlerdi. Aralarında Ömer b. Hattab’da vardı. Rasûlullah onlara:

—Üsâme’nin gönderilişini gerçekleştirin, diyordu. O sırada Ümmü Eymen içeri girerek:

—Ya Rasûlallah, müsaade etseniz de Üsâme ordugâhında biraz daha kalsa, ordusu kalabalıklaşsa. Eğer bu haliyle çıkarsa tek başına bir iş yapamaz, dedi. Allah Rasûlü yine:

—Üsâme’nin gönderilişini gerçekleştirin, buyurdu.⁶⁵

Halk ordugâha gitti, Pazar gecesi orada kaldılar. Pazar günü Üsâme Medine’ye indi. Rasûlullah ağırlaşmış baygın düşmüştü. O gün ağzına ilaç koymuşlardı. Üsâme Rasûlullah’ın yanına girdiğinde gözyaşlarını tutamadı. İçerde Abbas ile kadınlar vardı. Üsâme başını eğip Hz. Peygamber’i öptü. Hz. Peygamber hiç konuşmuyordu. Ellerini yukarı doğru kaldırıp Üsâme’nin üzerine koydu.

Üsâme şöyle anlatır:

‘Peygamber’in hastalığı artınca, yanına gitmiştim. Benimle birlikte başkaları da vardı. Yanına girdiğimde, hastalığın şiddetinden susmuş olduğunu ve konuşmadığını gördüm. Rasûlullah elini semâya kaldırdı, sonra benim üzerine koydu. Anladım ki benim için dua ediyordu.’⁶⁶

Üsâme ertesi gün ordugâhında iken Allah Rasûlü iyileşti, gözlerini açtı. Üsâme Hz. Peygamber’in yanına geldi. Rasûlullah: ‘Allah’ın bereketi üzere hareket et,’ buyurdu. Üsâme karargâhına varınca hayvanından indi, orduya harekete hazırlanmaları için emir

⁶⁴ El-Vâkıdî, Meğazî, III/1119; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Ğabe, I/26; Öztürk, a.g.e., 220; Yıldız, a.g.e., I/345

⁶⁵ El-Vâkıdî, Meğazî, III/1119; Kândehevî, M. Yusuf, Hayatü’s Sahabe, çev.Sıtkı Güllü, İstanbul, 1996, I/371

⁶⁶ Bâşâ, a.g.e., I/180; Kândehevî, a.g.e., I/372

verdi. Üsâme, Cüf'den ayrılmaya hazırlanırken annesi Ümmü Eymen gelerek: 'Rasûlullah ölüyor,' diye haber verdi. Üsâme, Ömer ve Ebû Ubeyde ile birlikte geri döndüler. Rasûlullah'ın yanına vardılar. Rasûlullah Rebûlevvel ayının onikinci pazartesi günü, ruhunu teslim etti. Cüf mevkiinde toplanan İslâm ordusu Medine'ye döndü. Bureyde b. Husayb, Üsâme'nin düğümlü olan sancağını getirip Rasûlullah'ın kapısının önüne dikti. Hz Ebû Bekir için hilafet biatı akdedilince Ebû Bekir, Bureyde'ye, sancağı Üsâme'nin evine götürmesini, Üsâme ordu ile savaşmadıkça sancağı çözmeyeceğini söyledi.⁶⁷

Bureyde şöyle anlatır:

—Sancağı aldım, Üsâme'nin evine götürdüm. Müteakiben o sancağı düğümlü olarak Üsâme komutasında Şam'a kadar taşıdım. Oradan tekrar Üsâme'nin evine getirdim. Üsâme'nin vefatına kadar sancağı onun evinde düğümlü olarak kaldı.⁶⁸

Hiz. Ebû Bekir'in halife olduktan sonraki ilk icraatı, Üsâme b. Zeyd'in kumandasında sefere hazırlanan orduyu göndermek olmuştur. Dinden dönme olaylarından çekinen bazı sahâbîler mürtedlerin Medine'ye saldırabileceklerinden endişe ettiklerini Ebû Bekir'e bildirerek Üsâme kumandasındaki orduyu göndermemesini rica ettiler. Diğer bazı sahâbîler de Üsâme'nin çok genç ve tecrübesiz, ayrıca azatlı bir kölenin oğlu olduğunu ileri sürerek onu değiştirmesini teklif ettiler. Hiz. Ebû Bekir bütün bu teklif ve itirazları reddedip 1 Rebûlâhîr 11, miladî 26 haziran 632 Târîhinde Üsâme ordusuna hareket emrini verdi. Üsâme atlı, kendisi yaya olarak bir müddet yürüdükten sonra askerlere bir hitabede bulundu. Onlara Allah yolunda kâfirlerle savaşmayı, hainlik etmemeyi, sözünde durmayı, ganimet malına zarar vermemeyi, korkup çekinmemeyi, fesad çıkarmamayı, emirlere karşı gelmemeyi, çocukları, kadınları ve yaşlı insanları öldürmemeyi, meyve veren ağaçları kesmemeyi, yemek ihtiyaçları dışında koyun, sığır ve develeri boğazlamamayı, manastırlara çekilmiş kimselere dokunmamayı, kendilerine ikram edilen yemekleri Allah'ın ismini anarak yemeyi tavsiye etti. Düşmanla savaş yapmayan bu ordu bazı âsi kabileleri yola getirerek Medine'ye döndü.⁶⁹

Üsâme, Hiz. Ömer devrinde meydana gelen savaşların pek çoğuna iştirak etmiştir.⁷⁰

⁶⁷ İbn Asakîr, a.g.e., II/56; İbnü'l-Esir, Kâmil, I/81; Kândehevî, a.g.e., I/372; Kutluay, a.g.e., IV/241

⁶⁸ El-Vâkıdî, Meğazî, III/1120; Kândehevî, a.g.e., I/373

⁶⁹ Mustafa Fayda, 'Ebû Bekir', DİA, İstanbul, 1994, X/101

⁷⁰ Kutluay, IV/325

Rasûlullah Üsâme'yi sağ dizine, torunu Hasan'ı da sol dizine oturtup, şöyle dua ederdi: 'Allah'ım! Ben onlara şefkat gösteriyorum, sen de merhamet et.'⁷¹

Üsâme anne ve babasına çok bağlı olup babasının vefatından sonra devamlı onun için kurban kesmiştir. Kendisi hurma ağaçlarından elde ettiği mahsulü yoksullara bağışlamıştır. Bütün servetini niçin yoksullara bağışladığı sorulduğunda 'annem ağaçlardan daha kıymetlidir' demiştir. Buna örnek olarak şöyle bir olay anlatılır: Hz. Osman'ın hilafeti döneminde bir tek hurma ağacının fiyatı bin dirheme çıkmıştı. Bir defasında Üsâme hurma ağacına yanaşarak ağacı yarmış, özünü çıkarıp annesine yedirmiştir. Çevresindekiler: 'Böyle yapmanın sebebi ne? Biliyorsun ki bir tek hurma ağacının fiyatı bin dirhem', dediler. Üsâme b. Zeyd ise şu cevabı vermiştir: 'Annem hurma ağacının özünü istemişti. Annem elimden gelen bir şeyi istediğinde ben hemen arzusunu yerine getiririm.'⁷²

Üsâme b. Zeyd Hz. Osman ve Hz. Ali dönemindeki olaylara karışmamış uzak kalmıştır. Fakat olaylar ilerleyip Hz. Ali'nin haklı olduğuna kanaat getirerek ona yardım etmediğinden dolayı pişmanlık duymuştur.⁷³

Üsâme b. Zeyd, Rasûlullah tarafından Zeyneb bint. Hanzala ile evlendirilmiştir. Daha sonra Zeyneb'den boşanıp Nuaym b. Abdullah'ın kızıyla evlenmiştir. Bu evlilikten İbrahim adında bir oğlu olmuştur. Sonradan birçok hanımla evlenen Üsâme'nin, hanımlarının isimleri şunlardır: Fatıma bint. Kays, Bezre bint. Reb'i, Hind bint. Fakihe, Düre bint. Adıyy, Ümmü Hakem bint. Utbe bint. Ebî Hemdan Sehmi. Bu hanımların ilkinden Cübeyr, Zeyd ve Aişe ikincisinden Hasan ve Hüseyin adında çocukları olmuştur.⁷⁴

Üsâme b. Zeyd sünnete çok bağlı olup, Pazartesi ve Perşembe sünnet oruçlarını tutmuş, zühd ve takvasını devam ettirmiştir. Hz. Peygamber, ince meselelerde Üsâme b. Zeyd ile müşavere etmiştir. Bu durumu bilen Hz. Ömer, Üsâme b. Zeyd'e fikir danıştığı gibi ona fazlaca hürmet göstermiştir. Üsâme, Muaviye devrinde h.54/m.674 yılında Medine'de vefat etmiştir.⁷⁵

⁷¹ Kutluay, IV/305

⁷² Kutluay, IV/326; Kândehevî, a.g.e., III/32

⁷³ Kutluay, a.g.e., IV/326; Kândehevî, a.g.e., II/426

⁷⁴ Kutluay, a.g.e., IV/326

⁷⁵ İbn Abdilber, İsti'âb, I/75; Kutluay, a.g.e., IV/327

1.4. HZ. PEYGAMBER'E HİZMETİ

Aslen Habeşli bir cariyeye olan Ümmü Eymen, Mekke'ye gelip Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in hizmetine girdi. Bu aile içinde Hz. Peygamber'in büyütülmesinde büyük hizmetlerin sahibi olarak dikkat çeker. Bu hizmetlerinin hatırasına saygı içindir ki, Allah Rasûlü onu 'ikinci annem' diye anmış ve kendisine 'anneciğim' diye hitap etmiştir.⁷⁶ Hz. Peygamber'in bu tavrı ilk üç halife devrinde yaşamış olan Ümmü Eymen'e bütün ashab nezdinde büyük bir itibar sağlamıştır. Şu olay bu bakımdan anılmaya değer: İbn Ebi'l-Furat, Ümmü Eymen'in torunu Hasan b. Üsâme ile tartışırken, ona 'Bereke kadının çocuğu' diye hitap eder. Bu hitabı hakaret telakki eden Hasan, durumu Medine kadısı Ebû Bekr b. Muhammed'e bildirir. Kadı şu kararı vermiştir: 'Hz. Peygamber'in annem diye hitabettiği bir kadın için Bereke kadın şeklinde saygısızlık ifade eden bir tabiri kullandığın için yetmiş kırbaça yiyeceksin.'⁷⁷

Ümmü Eymen Hz. Peygamber'in doğuşuna şahid olmuş, onun küçük yaştan itibaren hizmetinde bulunmuştur. Hz. Peygamber'i süt annesi Halime'den önce amcası Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe Hatun ve Ümmü Eymen emzirmiştir.⁷⁸

Hz. Muhammed altı yaşında iken annesi Âmine, yanına çocuğu ve cariyesi Ümmü Eymen'i de alarak Medine'ye gitti. Gayesi doğumdan önce vefat eden kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret etmektir. Medine'de en-Nâbiğa'nın evinde misafir edildiler. Abdullah'ın mezarı da bu evin avlusunda idi. Burada bir ay kadar kaldıktan sonra Mekke'ye dönerken Âmine, Medine'ye yaklaşık 190 km.uzaklıkta bulunan Ebvâ'da hastalanarak vefat etti ve orada defnedildi. Ümmü Eymen, çocuğu annesinin ölümünden beş gün sonra Mekke'ye getirerek dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti.⁷⁹

Ümmü Eymen, Medine'deki bir hatırasını şöyle anlatır: 'Bir gün Yahudi âlimlerinden ikisi yanıma geldi. 'Bize Ahmed'i çıkar.' dediler. Ben de O'nu dışarı

⁷⁶ Ahmet Halid, a.g.e., 27; Kutluay, a.g.e., IV/233; Yıldız, a.g.e., I/344; Benkânî, a.g.e., 149; Kutub, a.g.e., 251

⁷⁷ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/226; Hâkim, a.g.e., II/64; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; El-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemal, VI/52; Öztürk, a.g.e., 219

⁷⁸ Rıza, Muhammed, Muhammed Rasûlullah, Beyrut, 1975, 23

⁷⁹ İbnü'l-Esîr, Kâmil, I/467; Ez-Zehbî, Târihu'l-İslâm, I/50; İbn Kesîr, Bidâye, II/272; Sarıçam, a.g.e., 64; Mustafa Fayda, 'Ebvâ', DİA, İstanbul, 1994, X/ 378; Hamidullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, çev. Salih Tuğ, İstanbul, 1993, 1/42

çıkardım iyice incelediler. Sonra da, ‘Bu çocuk Peygamberdir. Burası da O’nun hicret edeceği yerdir. Bu memlekette büyük savaşlar olacaktır.’ dediler.’⁸⁰

Ümmü Eymen, onların bu konuşmalarından çok korkmuştu. Hz. Peygamber’e bir zarar vermelerinden korkuyordu. Herhangi bir tehlikeye karşı O’nu korumak için, Peygamberimizin yanından ayrılmamaya gayret gösterirdi. Nihayet Mekke’ye hareket günü gelmişti, Ümmü Eymen buna çok sevinmişti. Artık Yahudilerin Rasûlullah’a zarar veremeyeceklerini düşünüp rahatladı.⁸¹ Bu üç kişilik kabile Medine’den ayrıldılar. Mekke’ye doğru yola koyuldular. Neşeli bir şekilde yollarına devam ediyorlardı. Fakat biraz sonra beklemedikleri bir şey oldu. Hz. Âmine birden bire rahatsızlandı. Hz. Âmine bu hastalıktan kurtulamayıp vefat edeceğini anlamıştı. Başucunda duran Peygamberimizin yüzüne baktı, bir rüyasını hatırladı. Şöyle dedi:

‘Şayet rüyada gördüklerim doğruysa, sen Celâl ve bol ikram sahibi olan Allah tarafından Âdemoğullarına helal ve haramı bildirmek üzere Peygamber gönderileceksin. Sen, teslimiyeti ceddin İbrahim’in dinini yerleştireceksin. Cenab-ı Hak seni devam edegelen putlardan, putperestlikten koruyacaktır. Her yaşayan ölür, her yeni eskir. Her yaşlanan zeval bulur. Evet, ben de öleceğim. Fakat devamlı anılacağım. Çünkü temiz bir evlat dünyaya getirdim. Arkamda hayırlı birini bırakıyorum.’⁸²

Âmine bundan sonra yavrusunu Ümmü Eymen’e emanet etti. Ona iyi bakması ricasında bulundu. Çok geçmeden de ruhunu teslim etti. O sırada otuz yaşında bulunuyordu. Peygamberimiz böylece altı yaşında iken öksüz kalıyordu. Cenâb-ı Hak sevgili Rasûlüne, küçük yaşından beri her türlü acıyı tattırıyor ve Onu kemale erdirdiyordu ki, ümmetine tam örnek olabilsin. Ümmü Eymen’in sırtına ağır bir yük yüklenmişti. Öz evladıymış gibi Hz. Muhammed’i bağrına bastı. Sonra da onu şöyle teselli etti:

Üzülme, ağlama canım Muhammed’im! İlahi kadere karşı boynumuz kıldan incedir. Can da Onun, mal da. Hepsi bize emanet. O, emaneti nasıl vermişse öyle alır.’⁸³

⁸⁰ İbn Sa’d, Tabakât, I/116

⁸¹ İbn Kesîr, Bidâye, II/272; İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, ‘Ümmü Eymen’, Sahabîler Ansiklopedisi,, II/803

⁸² İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, ‘Ümmü Eymen’, Sahabîler Ansiklopedisi,, II/804

⁸³ İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, ‘Ümmü Eymen’, Sahabîler Ansiklopedisi,, II/804

Artık Rasûlullah'ı Mekke'ye götürme vazifesi Ümmü Eymen'e kalmıştı. Hz. Peygamber'i deveye bindirdi. Birlikte yola çıktılar. Beş günlük bir yolculuktan sonra Mekke'ye ulaştılar. Ümmü Eymen, Hz. Peygamber'i dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti. Fakat gerek dedesinin yanında bulunduğu sıralarda, gerekse onun vefatından sonra amcası Ebû Talib'in himayesinde iken, Peygamberimizin hizmetinde bulunmaktan geri durmadı. Bunu kendisi için büyük bir şeref saydı.⁸⁴

Ümmü Eymen şöyle anlatır:

Bir gün Hz. Peygamber'le beraberken ben dalmışım, onun yanımdan uzaklaştığını görmemiştim.

Birden 'Bereke! Bereke! Bereke! Oğlum oğlum nerede?' Bu ses Abdülmuttalib'in sesiydi. 'Oğlum nerede?' diye seslendi. 'Bilmiyorum, az önce buradaydı.' dedim. Abdülmuttalib Onu uzaktaki sidre ağacının altında oyun oynarken buldu ve bana şöyle dedi: 'Bereke oğluma iyi bak! Ona dikkat et! Ehli kitabın ona zarar vermesinden korkuyorum.'⁸⁵

Ümmü Eymen Hz Muhammed hakkında şunları söyler:

Ben Rasûlullah'ın gerek çocukluğunda gerekse büyüklüğünde ne açlık ne susuzluk çekip şikâyet ettiğini görmedim. Bazen sabahları biraz zemzem içer Ona 'Gel bir şeyler ye.' deyince ' Siz yiyin ben tokum' derdi.⁸⁶ Rasûlullah'ı Allah kötülüklerden korudu. Bir gün Mekke müşrikleri tazim için Buvane putunun yanına yıllık tapınma töreni için herkesi davet ettiler. İnsanlar bütün yıl o günü bekler dururlardı. O putun etrafında adaklar adarlar çocukların saçları kesilir, kutsanırlardı. Amcası Ebû Tâlib'e davetiye gelince yanında Muhammed'in de olmasını ister. Ona teklif edince O bundan kaçınmıştı. O gün Ebû Talib ve halaları Rasûlullah'a kızmışlardı 'Ne yani atalarımızın dinine karşı mı geliyorsun?' diye söylenmişlerdi.

Rasûlullah bu zorlama karşısında mecbur kaldı ve onlarla yola koyuldu. Oraya varınca Rasûlullah bir müddet ortadan kayboldu. Onu arayıp bulunca Ona nerede olduğunu

⁸⁴ İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, 'Ümmü Eymen', Sahabîler Ansiklopedisi., II/805

⁸⁵ İbn Asakîr, a.g.e., III/85; İbn Seyyidinnâs, Uyunul Eser fî Fununu'l Meğazî ve's-Siyer, Beyrut, trsz, I/38; İbn Kesîr, Bidâye, II/282; Kutluay, a.g.e., IV/236

⁸⁶ İbn Seyyidinnâs, a.g.e., I/40

sordular. Rasûlullah da: Bilmiyorum ben puta yaklaşıncı ‘Ya Muhammed putlardan uzak dur. Geri dön! Sakın ona el sürme! deyip bağırdığını gördüm.’ Deyince amca ve halaları onu alarak oradan ayrıldılar ve bir daha katılmadılar.⁸⁷

Hız. Peygamber’in annesinin vefatından sonra, sekiz yaşına kadar, iki yıl dedesinin himayesinde kaldı. Bakımını da dadısı Ümmü Eymen yürüttü. Hız. Muhammed sekiz yaşında iken dedesi vefat etti. Dedesinin vefatına çok üzüldü. Ümmü Eymen dedesinin vefat ettiğı gün Hız. Muhammed’in ağladığını söylemiştir.⁸⁸ Ümmü Eymen Rasûlullah’ın yanından hiç ayrılmamış onun peygamber oluşuna şahid olmuştur.⁸⁹ Ümmü Eymen, Rasûlullah’ın yatak odasına geceleyin bile rahatça girer, Rasûlullah’ın gece vakti içine idrarını yaptığı (ağaçtan yahut topraktan veya seramikten yapılmış) oturak denilebilecek bir kabı alıp uzak ve boş bir araziye boşaltırdı.⁹⁰ Ümmü Eymen bu durumu şöyle anlatır: ‘Allah Rasulü (s.a.v.) gece kalktı ve evin bir köşesinde bulunan toprak kaba bevletti. Ben de gece bir vakit kalktım, susamıştım, ne olduğunu anlamadan o kaptakini içtim. Sabah olduğunda Nebi (s.a.v.) ‘Ey Ümmü Eymen, kalk şu kaptakini dök’ buyurdu. Ben ‘Andolsun ondaki onu içtim’ deyince, Rasûlullah (s.a.v.) azı dişleri görününceye dek güldü ve sonra şöyle dedi: ‘Umarım, senin karnın artık ebediyyen hastalık görmez.’⁹¹

Hız. Peygamber, Hız. Hatice ile evlenince Ümmü Eymen’i azad ettiler.⁹² Bu sırada Ubeyd b. Zeyd de Ümmü Eymen’le evlenmek istedi. Ümmü Eymen ise Rasûlullah’a ve onun hanımına hizmete devam etmek arzusundaydı. Fakat onlar, Ümmü Eymen’i evliliğe teşvik ettiler. Ümmü Eymen, Hız. Peygamber’e hizmet görevini yerine getirdiğini ve bundan böyle onun, hanımı ile birlikte iyi bir hayat geçireceğini düşünerek evliliğı kabul etti. Eymen adında bir oğlu oldu. Kocası ölünce Hız. Peygamber’in evine döndü.⁹³ Bundan sonra hayatını Hız. Peygamber’in hizmetine adanmıştır.

⁸⁷ İbn Seyyidinnâs, a.g.e., I/45; Kutluay, a.g.e., IV/237; Hamidullah, a.g.e., I/48

⁸⁸ İbn Sa’d, Tabakât, I/116; Sarıçam, a.g.e., 65

⁸⁹ Ahmet Cevdet Paşa, Mâhir İz, a.g.e., 325; Ülkü, a.g.e., 794; Kutluay, a.g.e., IV/233

⁹⁰ İbn Seyyidinnâs, Minehu’l-Medh, Dimeşk, trsz., 339; Hamidullah, a.g.e., II/1059

⁹¹ Hâkim, a.g.e., II/64; İbn Abdilber, İsti’âb, IV/1793; İbn Asakîr, a.g.e., IV/303; İbn Kesîr, Bidâye, V/326; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/171; Kettanî, Muhammed Abdülhay, et-Terâtibül-İdâriyye, çev. Ahmet Özel, İstanbul, 1990, I/109; A’la el-Hâirî, a.g.e., I/238

⁹² Öztürk, a.g.e., 219; Şennâvî, a.g.e., III/318; Mevsilî, a.g.e., V/201

⁹³ Yıldız, a.g.e., I/ 345; Kutluay, a.g.e., IV/237

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM SONRASI DÖNEM

2.1. HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ

Ümmü Eymen Hz. Peygamber'e risalet görevi verildikten sonra da desteğini hiç esirgememiştir. Kendisi İslâm'ı ilk kabul edenlerdendir. Ailesi ile birlikte Medine'ye hicret etmiş ve yaralıları tedavi etmek ve yemek yapmak suretiyle bazı savaflara da katılmıştır. Medine döneminde de Hz. Peygamber'in yanından ayrılmamış O'nun ve ailesinin hizmetinde bulunmuştur.

2.1.1. İslâmiyet'i Kabulü

Hz. Peygamber kırk yaşına geldiğinde, Cenâb-ı Hak onu peygamberlikle vazifelendirdi. Çocukluğundan beri kendisine sadakat elini uzatan Ümmü Eymen, başından beri onun mühim bir şahsiyet olacağını tahmin ediyordu. Çünkü gerek doğumunda gerekse doğumundan sonra birçok harika hallerine şahit olmuştu. Bu sebeple onu hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır. Dâvete başladığı zaman da onu yalnız bırakmadı. Tereddütsüz iman ederek Rasûlullah'ı sevindirdi. O devirde Müslüman olmak, akıl almaz işkenceleri peşinen kabul etmek demektir. Ümmü Eymen de bu acı işkencelerden nasibini aldı. Fakat imanından zerre kadar taviz vermedi. Çünkü bu yolda ölmeyi büyük bir şeref sayıyordu. İşkenceler tahammül edilemeyecek bir duruma geldiğinde önce Habeşistan'a, sonra Medine'ye hicret etmişti. Böylece iki hicret sevabı birden almıştır.⁹⁴ Ümmü Eymen Mekke'de olduğu gibi Medine'de de Rasûlullah'ı bir an olsun yalnız bırakmamıştır.⁹⁵

⁹⁴ Mevsilî, a.g.e., V/201

⁹⁵ İsmail Mutlu, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, 'Ümmü Eymen', Sahabîler Ansiklopedisi,,II/805

Nübüvvetten sonra gerek Ümmü Eymen ve gerekse Zeyd b. Hârise hemen İslâmiyeti kabul ederek es-Sâbikûne'l-Evvelîn'den olmuşlardı.⁹⁶

2.1.2. Medine'ye Hicreti

Hiz. Peygamber, Mekke'de baskı ve işkenceye uğrayan müslümanların Habeşistan'a sığınmalarını söyler. Bunun üzerine müslümanlardan bazıları, inançları uğrunda vatanlarını terk etmeye karar verir. Bunlar arasında inanmış kadınlar da bulunmaktadır. Müslümanların, Habeşistan'a hicretlerinin ve burayı tercihlerinin çeşitli sebeplerinden söz edilebilir.⁹⁷ Bu sebepler arasında, Hiz. Peygamber'in dadısı Ümmü Eymen'in Habeşistanlı olması⁹⁸ ve İslâm'dan önce aynı ülkeden biriyle evlenmesi de düşünülebilir. Asıl adı Bereke olan bu kadın, Habeşistanlı Ubeyd isimli biriyle evlenir ve Eymen b. Ubeyd'i dünyaya getirir. Bu sebeple Bereke, Ümmü Eymen künyesini alır.⁹⁹ Ümmü Eymen, Hiz. Peygamber'in hürriyete kavuşturduğu kölesi Zeyd b. Hârise ile Ubeyd'den sonra evlenir.¹⁰⁰

Ümmü Eymen'in Habeşistan'a hicret ettiği rivayet edildiği¹⁰¹ halde bu konuda onunla ilgili başka bilgilere sahip değiliz.¹⁰² İbn Hacer'e göre Hiz. Peygamber'e hizmet edenlerden hiç biri Habeşistan'a hicret etmemiştir. Bu hicret eden kişi Ümmü Eymen dışında Habeşli başka bir Müslüman kadındır.¹⁰³

Rasûl-i Ekrem aile fertlerini Medine'ye getirmek üzere Ebû Râfi' ile Zeyd b. Hârise'yi Mekke'ye gönderdi. İhtiyaç duydukları kadar binit almaları için de kendilerine beş yüz dirhem verdi. Parayı Hiz. Peygamber adına Hiz. Ebû Bekir'den aldılar. Hiz. Ebû Bekir iki yahut üç deve ile birlikte Abdullah b. Uraykıt'ı da yanlarına kattı. Üç arkadaş yola çıktılar. Kudayd mevkiine vardıklarında, Zeyd b. Hârise o beş yüz dirhem ile üç tane deve aldı. Sonra birlikte Mekke'ye girdiklerinde Talha b. Ubeydullah'a rastladılar, o da hicret etmek istiyordu, onu da yanlarına aldılar. Bunlar Hiz. Peygamber'in zevcesi Sevde ile kızları Fatıma ve Ümmü Gülsüm'ü Medine'ye getirdiler. Zeyneb'i o sırada müşrik olan Ebû'l-Âs b. Rebî bırakmadı. Rukiye ise kocası Hiz. Osman ile daha önce hicret etmişti. Bu

⁹⁶ İbn Abdilber, İsti'âb, II/546; İbn Asakîr, a.g.e., VIII/50; Suyûtî, Târîhu'l-Hulefâ, 35; Ülkü, a.g.e., 794; Kutluay, a.g.e., IV/238

⁹⁷ Watt, W. Montgomery, Hiz. Muhammed Mekke'de, Ankara, 1986, 120-123

⁹⁸ İbn Sa'd, I/116-117

⁹⁹ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793

¹⁰⁰ Rıza Savaş, 'Asrı Saadette Kadın ve Aile Hayatı', editör. Vecdi Akyüz, , Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm, İstanbul, 1994, IV/242; Ahmet Halid, a.g.e., 28

¹⁰¹ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793

¹⁰² Savaş, a.g.m., IV/242

¹⁰³ İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VII/531

arada Zeyd, eşi Ümmü Eymen ile oğlu Üsâme'yi de yanına aldı. Hepsi birlikte yanlarında Hz. Ebû Bekir'in aile bireyleri, oğlu Abdullah, hanımı Ümmü Rûmân, kızları Esmâ ve Hz. Âişe de olduğu halde topluca Medine'ye geldiler. Mekkeliler onlara herhangi bir güçlük çıkarmadılar.¹⁰⁴

Ümmü Eymen Müslümanlığın iki hicretine de katılmıştır. İlk önce Mekke'den Habeşistan'a hicret edip, sonra da Medine'ye hicret etmiştir.¹⁰⁵ Bu yolculuk esnasında yanında oğlu Üsâme de vardı ve Üsâme yedi yaşındaydı.¹⁰⁶ Medine'ye hicreti esnasında oruçlu idi. Medine'ye yakın bir mesafede olan Revhâ mevkiine geldiği zaman oruçlu bir vaziyette akşam olmuş ve susuzluk başlamıştı. Hiç kimsede su yoktu. Susuzluktan kıvrandığı bir anda semâdan beyaz bir urgana bağlanmış bir kova suyun uzandığını görmüş ve onu içmiştir. Bu olayı anlatan Ümmü Eymen: ' Bundan sonra hiç susuzluk çekmedim. Çok sıcak günlerde oruç sebebiyle susuzluk çekmiştim. Bu suyu içtikten sonra susuzluk çekmedim. Sıcak bir günde oruç tutsam da hiç susamadım.' demiştir.¹⁰⁷

Ümmü Eymen Medine'ye hicretten sonra eşi Zeyd, oğulları Üsâme ve Eymen ile yaşamına devam etmiştir.¹⁰⁸ Ümmü Eymen ilk hicret edenlerden olmuştur.¹⁰⁹

2.1.3. Yaptığı Görevler

Ümmü Eymen, Huneyn, Uhud ve Hayber gazvelerine katılmıştır. Uhud gazvesinde gazilere su dağıtmış, yaralıların yaralarını sarmıştır. Bu şekilde Müslümanlara hizmet etmiştir.¹¹⁰

Hayber'in fethi esnasında yaralıları tedavi etmek, yemek pişirmek ve Müslümanlara yardımcı olmak üzere, içlerinde Ümmü Seleme, Safiyye bint.

¹⁰⁴ Belâzurî, Ensâb, I/317; İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1936; İbn Seyyidinnâs, a.g.e., I/176; İbn Kesîr, Bidâye, III/202; Sarıçam, a.g.e., 136; Lings, a.g.e., 185; Kândehevî, a.g.e., I/ 326; Hamidullah, a.g.e., I/179

¹⁰⁵ İbn Abdilber, İsti'âb, IV/1793; İbn Kesîr, Bidâye, VI/334; Kehhâle, Ömer Rıza, A'lamü'n Nisâ, Dimeşk, 1959, I/127; Benkânî, a.g.e., 149; Mevsilî, a.g.e., V/201; Niyâz, a.g.e., 298; Kutluay, a.g.e., IV/233

¹⁰⁶ Kutub, a.g.e., 251

¹⁰⁷ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/225; Ez-Zehebî, Siyer., II/224; İbn Asakîr, a.g.e., XXXX/25; İbn Kesîr, Bidâye, V/326; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; Benkânî, a.g.e., 149; Kutub, a.g.e., 251; Ak, a.g.e., III/2114; Ülkü, a.g.e., 794; Şennâvî, a.g.e., III/319; Kutluay, a.g.e., IV/239; Mevsilî, a.g.e., V/202; İsfâhanî, Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, Beyrut, 1967, II/67; Öztürk, a.g.e., 220; A'la el-Hâirî, a.g.e., I/239

¹⁰⁸ Kutub, a.g.e., 251

¹⁰⁹ Ez-Zehebî, Siyer, II/224

¹¹⁰ El-Vâkıdî, Meğazî, I/250; İbn Sa'd, Tabakât, VIII/224; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, 8/172; Kehhâle, a.g.e., I/127; Kutub, a.g.e., 252; Benkânî, a.g.e., 149; Mevsilî, a.g.e., V/201; Niyâz, a.g.e., 298; Öztürk, a.g.e., 221; Ülkü, a.g.e., 794; Kutluay, a.g.e., IV/232

Abdûlmuttalib ve Ümmü Eymen'in de bulunduğu yirmi Müslüman kadın da bu sefere katılmıştır.¹¹¹

Uhud harbinde okçuların Rasûlullah'ın emrine itaat etmeyerek yerlerini terk etmeleri sonucunda bozguna uğrayan ve Uhud'dan kaçarak Medine'ye gelen Müslümanların yüzlerine Ümmü Eymen toprak saçıyordu ve bazılarına; ' Burada öreke var! Bâri, onu al da iplik bur. Getir, ver kılıcını bana! Kadınlarla Uhud'a gidip ben çarpışayım' dedi. Ümmü Eymen daha fazla duramadı. Birkaç kadınla birlikte Uhud'un yolunu tuttu. Oraya vardığında hemen Rasûlullah'ın durumunu sordu. Onun sağlık haberini alınca da ferahladı. Diğer kadınlarla birlikte yaralıları tedavi etti. Mücahidlere su dağıttı.¹¹²

Rasûlullah kızı Fatıma'yı Hz. Ali'ye nikâhlayınca Hz. Ali'ye kendisi gelinceye kadar Hz. Fatıma'nın yanına girmemesini emretmiştir. Rasûlullah gelip kapıda durdu. İzin istedikten sonra:

Kardeşim günah işledi mi? dedi.

Ümmü Eymen:

Anam, babam sana feda olsun! Senin kardeşin kim? diye sordu.

Hz. Peygamber:

Ali b. Ebî Talib, dedi.

Ümmü Eymen:

Ona kızını verdiğin halde nasıl oluyor da kardeşin oluyor? dedi. (Rasûlullah daha Mekke'deyken muhacirleri birbiriyle kardeş yapmıştı. Ali b. Ebî Talib'le de kendisini kardeş yapmıştı. Medine'de mescidini ve odalarını inşa edince Muhacirlerle Ensar'ı kardeş yapmıştı. Yine kendisiyle Hz. Ali'yi kardeş yapmıştı.)

Rasûlullah :

Evet, öyle Ümmü Eymen! dedi.

¹¹¹ ; El-Vâkıdî, Meğazî, II/685; Mevsilî, a.g.e., V/201; Sarıçam, a.g.e., 230; Ahmet Halid, a.g.e., 28

¹¹² İbn Sa'd, Tabakât, VIII/224; Şennâvî, a.g.e., III/321; Kutluay, a.g.e., IV/239

Daha sonra Hz. Peygamber bir kap içinde su getirtti. O kabın içinde ellerini yıkadıktan sonra Hz. Ali'yi çağırdı. Hz. Ali gelip önüne oturdu. Bu sudan göğsüne ve sırtına serpti. Sonra Hz. Fatıma'yı çağırdı. Fatıma elbisesi içinde tökezleyerek başörtüsüz olarak geldi. Rasûlullah ona da bu sudan serpti. Sonra Hz. Ali'ye:

Vallahi seni ailemin en hayırlısıyla evlendirmeye çalıştım. Ümmü Eymen anlatır: ‘Fatıma’nın çeyizini ben hazırlamıştım. Ona çeyiz olarak verilenlerin arasında içi lif dolu deri bir yastık ve evine serilen bir sergi vardı.’¹¹³

Umeys kızı Esmâ'dan diğer bir rivayet ise şöyledir: ‘Rasûlullah’ın kızı Fatıma’nın zifasında bulunmuştum. Şöyle ki: Sabah olunca Rasûlullah geldi, kapıyı çaldı. Ümmü Eymen kalktı, kapıyı açtı.

Hz. Peygamber, Ali'yi kastederek:

-Ümmü Eymen, kardeşimi bana çağır, dedi.

Ümmü Eymen:

-O, hem senin kardeşin, hem de kızını ona nikahlıyorsun? dedi.

-Ümmü Eymen, sen(kardeşimi) bana çağır, buyurdu.

Kadınlar Rasûlullah’ın sesini duyunca kendilerine çeki düzen verdiler. Allah Rasûlü geçti, bir kenarda oturdu. Az sonra Ali geldi. Rasûlullah Ali için dua buyurduktan sonra üzerine biraz su serpti. Daha sonra: ‘Haydi bana Fatıma’yı çağırın,’dedi. Fatıma utanarak geldi. Rasûlullah,

-Kızım, sesini çıkarma, seni yakınlarım arasından en çok sevdiğim birine nikahladım, dedi.¹¹⁴

Medine’de bir gün Ensar’dan biri kızını evlendiriyordu. Gelinin başını badem ve şekerle süslemişlerdi. Bunu gören Ümmü Eymen ağlayarak Hz. Peygamber’in yanına gelmişti. Hz. Peygamber Ona niçin ağladığını sorunca: ‘Fâtıma ve Ali evlenirken onun başı hiçbir şeyle süslenmemişti. Fâtıma’nın düğününden daha gösterişli diye ağlıyorum’

¹¹³ İbn Sa’d, Tabakât, VIII/23-24; Kastalanî, Mevahibü’l Ledünniyye Tercümesi, İstanbul, 1983, I/147; Kândehevî, a.g.e., III/232; Şennâvî, a.g.e., III/320; Lings, a.g.e., 228

¹¹⁴ İbn Asakîr, a.g.e., XXXII, 133; Kândehevî, a.g.e., III/222

cevabını verdi. Hz. Peygamber ona şöyle dedi: ‘Beni risâletle gönderene yemin olsun. Onları ben evlendirmedim Allah evlendirdi. Ben, Ali ve Fâtıma’dan razı oldum Allah da onlardan razı olsun. Allah o gün meleklerle arşı çevrelemelerini ve cennete de süslenmesini emretti.’¹¹⁵

Ümmü Eymen, Hz. Peygamber’in hanımlarından Mâriye’nin de hizmetin de bulunmuştur.¹¹⁶ Ümmü Eymen Medine’ye hicret ettikten sonra sünnetçilik de yapmıştır.¹¹⁷ Bir hanımın o günler de sünnetçilik yapması oldukça ilginçtir.

Hz. Peygamber’in meniha ve yedi keçisi vardı. Bu keçileri de, hayatını Peygamber’in hizmetine adanmış olan Ümmü Eymen güderdi.¹¹⁸

2.1.4. Hz. Peygamber’le Münasebetleri

Hz. Peygamber, babasından kendisine kalan ve Hz. Hatice ile evlendiği zaman azad ettiği Ümmü Eymen’i de ailesinden sayarak ona bir anneye gösterilen muameleyi göstermiş ve son derece şefkatli davranmıştır.¹¹⁹

Hz. Peygamber’in annesi-babası ve dedesi çok erken dönemlerde vefat ettiğinden onların yaşlılık dönemleriyle ilgili örnekler bulmak mümkün değildir. Ancak o, çevresindeki yaşlılarla yakından ilgilenmiş, onlara ilgi ve alaka göstermiş ve bize örnek teşkil edecek davranışlarda bulunmuştur. Örneğin, Hz. Peygamber’in süt emziren Süveybe Hatun’a, süt annesi Halime’ye , dadısı Ümmü Eymen’e, amcası Ebû Talib’in Hanımı Fatıma Hatuna gösterdiği saygı ve hürmet dikkat çekicidir. Onların hepsi yaşlı insanlardı. Aynı zamanda onlara zaman zaman ‘anne’ diye hitap etmesi dikkat çekicidir.¹²⁰

Ümmü Eymen, Hz. Peygamber’le şakalaşır ve daima onun hizmetinde bulunurdu.¹²¹ Hz. Peygamber Ümmü Eymen’e ‘anne’ derdi. Onu gördüğü zaman ‘bu benim ailemden arta kalandır.’ buyururdu. Hz. Peygamber bazen latîfede bulunarak onun gönlünü alırdı. Fakat Hz. Peygamber latîfe yaparken bile doğru söylerdi. Muhatabını

¹¹⁵ İbn Asakîr, a.g.e., XXXXII/126

¹¹⁶ İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/173

¹¹⁷ İbn Hayyân, Abdullah b. Muhammed b. Cafer, Tabakâtü’l Muhaddisîn Bi İsbihân ve’l-Vâridîn Aleyha, Beyrut, 1992/1412, III/ 346

¹¹⁸ İbn Asakîr, a.g.e., IV/250

¹¹⁹ Sarıçam, a.g.e., 286

¹²⁰ Saffet Sancaklı, “Hadislerde ‘Yaşlılık Olgusunun’ Değerlendirilişi”, CÜİFD, Sivas 2006, cilt: X/1, s. 67-68.

¹²¹ Şennâvî, a.g.e., III/318

incitmeden sevindirir, neşelendirirdi. Bir gün Ümmü Eymen Hz. Peygamber'e gelerek dedi ki: 'Bana binecek bir şey veriniz.' Hz. Peygamber şöyle buyurdular: 'Seni devenin yavrusuna bindireceğiz.' Ümmü Eymen: 'Ya Rasûlallah, o benim ağırlığımı çekmez ki, ben böyle bir binecek de istemedim.' Hz. Peygamber : 'Evet ben seni devenin yavrusuna bindireceğim seni çeker.' buyurarak kendisine latife etmiştir.¹²² Her deve, dişi bir deveden doğması sebebiyle devenin yavrusuydu.

Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Ümmü Eymen'e gitti. Onunla birlikte ben de gittim. Ümmü Eymen kendisine içinde meşrubat bulunan bir kab verdi. Oruçlu olduğu güne mi rastladı, yoksa onu arzu mu etmedi bilmiyorum, derken Ümmü Eymen ona bağırıp çağırmaya ve atıp tutmaya başladı.¹²³

Buradan ifade edilen şudur: Rasûlullah (s.a.v.) takdim edilen süt veya şerbeti herhangi bir sebepten dolayı içmemiş, Hz. Ümmü Eymen de kendisine kızarak söylenmiştir. Böyle davranması ona nazı geçtiği içindir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) 'i elinde o büyütmüş ve terbiye etmiştir. Binaenaleyh oğlu yerindedir. Bir annenin icabında oğluna darılması ve sert konuşması çok görülemez. Bir hadîs-i şerîfde Rasûlullah (s.a.v.):

Rasûlullah (s.a.v.) kendisine bir anne gibi hürmet ederdi. Bu Hadîs-i şerîf misafirin oruç vesaire gibi bir özrü bulunursa kendisine getirilen yiyecek ve içecekten imtina edebileceğine delildir.

Muhacirler Mekke'den Medine'ye geldikleri zaman ellerinde hiçbir şeyleri yoktu. Ensâr ise Medine'de arazi ve akar sahibi idi. Ensâr, her sene mallarının yarı mahsulünü kendilerine vermek ve Ensâr'ın yerine bağ ve bahçe işlerini muhacirlerin yapması şartıyla mallarını muhacirlere ortağa verdiler.

Enes'in annesi Ümmü Süleym ki aynı zamanda Abdullah b. Ebî Talha'nın da annesidir, Rasûlullah'a birkaç hurma ağacı hediye etmişti. Hz. Peygamber de hurma ağaçlarını (mahsullerinden faydalanmak üzere) Üsâme b. Zeyd'in annesi olan azadlısı Ümmü Eymen Bereke'ye vermişti.

¹²² İbn Sa'd, Tabakât, VIII/224; Ez-Zehebî, Siyer, II/225; Niyâz, a.g.e., 298; Şennâvî, a.g.e., III/319; Kutluay, a.g.e., IV/240

¹²³ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 139; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/172

H. Peygamber Kurayza ile Nadir fethedildikten sonra, verdiklerini sahiplerine iade etmeye başladı. Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Bana da ailem, Peygamber e giderek Ümmü Eymen'in ailesine verdiklerini yahut bir kısmını istememi emrettiler. Rasûlullah onları Ümmü Eymen'e vermişti. Peygamber 'e geldim. O da bana bu hurmaları verdi. Derken Ümmü Eymen gelerek elbiseyi boynuma çaldı ve şöyle dedi:

‘Vallahi onları sana vermeyiz! Onları bana vermişti!’ dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: ‘Yâ Ümmü Eymen! Bırak onu! Sana da filân ve filân şeyi veriyorum!’ buyurdu. Ama Ümmü Eymen de:

‘Asla! Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemîn olsun!’ diyordu. Artık şunu da veriyorum diye diye nihayet kendisine o hurmaların on mislini yahut on misline yakınına verdi.¹²⁴

Muhacirler mal ve mülklerini bırakarak, kuru canlarıyla Medîne'ye geliyorlardı. Rasûlullah onların geçim meseleleriyle yakından ilgilenmiştir. Bu maksatla Ensarlar aralarında kardeşleşme yaparak herbirini Ensardan birinin varisi olma şartıyla da aralarındaki bağı kuvvetlendirmişti. Ensar bağ ve bahçesinin ürününden yarısını almak şartıyla muhacirlere bu bağ ve bahçeleri işletme hakkını vermişlerdir.

Rasûlullah, fetihlerle birlikte Medine ve yakın civarında araziler elde edilmeye başladıkça, Muhâcirlere verilen akarlar, eski sahiplerine iade edilmiştir. Benû Nadîr, Benû Kurayza ve Hayber yahudîlerinden alınan arazilerden sonra Muhacirlerin ellerinde Ensâr'ın menâha olarak verdiği arazi kalmamıştır.

Hadisten, H. Enes'in annesi Ümmü Süleym'in, Rasûlullah'a tıpkı Enes'i hizmet için bağışladığı gibi, hurmalık da bağışladığını öğrenmekteyiz. Rasûlullah, bu hurmalığı, azadlısı Ümmü Eymen'e vermiştir. Müslim'in bir rivayeti, bu hurmalığı H. Peygamber'in Ümmü Süleym'e iade ettiği zaman Ümmü Eymen'in vermek istemediğini, onu râzı edebilmek için Rasûlullah'ın Ümmü Eymen'e başka hurmalık gösterdiğinin, fakat öbürünün direndiğini, Rasûlullah'ın miktarı artırarak on misline kadar çıkardığını, Ümmü Eymen'in, bundan sonra razı olduğunu belirtir. Bu rivayet, Rasûlullah'ın kendisinin terbiyesinde emeği geçen bir kimsenin gönlünü kırmamak için ne kadar titiz, mütehammil

¹²⁴ Müslim, Cihâd, 85; Ez-Zehebî, Târîhu'l İslâm, II/444; İbn Kesîr, Bidâye, IV/79; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/171

ve keremkâr olduğunu gösterir. Ümmü Eymen'in itirazı ise, menîhayı temlik zannetmiş olmasından ileri gelmiştir.¹²⁵

İbn Abbas (r.a)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Ölmek üzere olan bir kız çocuğu Rasûlullah (s.a.v)'e getirilmişti de onu kucağına aldı, sonra elini onun üzerine koydu. O anda çocuk ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Ümmü Eymen ağlamaya başladı. Rasûlullah (s.a.v) ona dedi ki: 'Ey Ümmü Eymen! Rasûlullah (s.a.v) yanında iken niçin ağlıyorsun?' Ümmü Eymen de: 'Rasûlullah (s.a.v) ağlarken ben niçin ağlamayayım' dedi. Rasûlullah (s.a.v): 'Ben ağlamıyorum fakat o acıma hissidir' diyerek şöyle buyurdu: 'Mü'min daima hayır üzeredir, vücudundan ruhu çıkarılırken bile Allah'a hamd eder.'¹²⁶

Cehcâh el-Gıfarî anlatıyor: 'Kavmimden İslâm'a girmek isteyen bir grupla Medine'ye gelmiştik. Akşam namazında mescidde bulunduk. Rasûlullah selam verince: 'Herkes yanında oturanın elinden tutsun (yemeğe götürsün)' buyurdu. Ben yalnız kalmıştım. Ben ise iri ve uzun boylu bir kimseydim. Kimse beni gelip almamıştı. Beni de Rasûlullah kendi evine götürdü. Benim için bir keçi sağdı. Hepsini içtim. Benim için bir keçi daha sağdı, onu da içtim. Böylece tam yedi keçi sağdı, hepsini içtim (daha da doymamıştım). Sonra bana bir tencere yemek geldi, onu da bitirdim. (Rasûlullah'ın hizmetçisi) Ümmü Eymen (dayanamayıp): 'Rasûlullah'ı aç bırakanı Allah aç bıraksın!' dedi. Rasûlullah: 'Sus, Ümmü Eymen! O rızkını yedi, bizim rızkımız Allah'a aittir!' buyurdular. Sabah olunca mescidde toplandık. Arkadaşlarım kendilerine ne ikram edilmişse söylediler. Ben de: 'Benim için yedi keçi sağıldı, sağılan sütlerin hepsini içtim, bir tencere de yemek yedim' dedim. İkinci gece olup akşamı kılınca Rasûlullah 'Herkes yanındaki adamın elinden tutsun, evine götürsün' buyurdu. Mescidde Rasûlullah ile benden başka kimse kalmadı. Yine Rasûlullah götürdü. Benim için bir keçi sağdı. Bu sefer içtim ve doydum. Ümmü Eymen şaşırmıştı: 'Bu (dünkü) misafirimiz değil mi?' dedi. Rasûlullah 'Bu gün, o mü'mindir, bir tek mideye yedi. Dün ise yedi mideye yemişti. Kâfir, yedi mideye yer, mü'min ise tek bir mideye yer.' buyurdular.¹²⁷

¹²⁵ Canan, İbrahim, Hadis Ansiklopedisi, İstanbul, trsz, VII/84

¹²⁶ Nesâî, Cenâiz, 13

¹²⁷ Buhârî, Et'ime, 5052; Canan, a.g.e., X/421; Kândehevî, a.g.e., II/246

Ümmü Eymen bir gün Hz. Peygamber'e kızarmış bir kuş getirmiştir. Bunun üzerine Hz Peygamber Ona 'Allahım bana yarattıklarının en sevimlisiyle getir, benimle birlikte yesin' diyerek Ümmü Eymen'e iltifat etmiştir.¹²⁸

Rasûlullah Zeyd b. Hârise'nin şehadetinden sonra sık sık Ümmü Eymen'i ziyaret ederdi. Ve bu ziyaretlerinde etrafında bulunanlara 'Ehl-i beytimden geriye bu kaldı.' buyururdu.¹²⁹

Uhud harbinde müşriklerin Hibban b. Arıka ve Ebû Üsâme el-Cüşemî gibi keskin atıcı okçuları, oklarıyla müslümanların canlarını yakmakta yarışıyorlardı.

Hz. Peygamber Sa'd b. Ebî Vakkas'a:

'Babam, anam sana feda olsun! At' buyuruyordu.

Hibban b. Arıka'nın attığı bir ok, yaralılara su veren Ümmü Eymen'in eteğine değdi ve eteğini kaldırdı. Kapalı yeri açıldı. Müşriklerin gülüşükleri görüldü. Bu hal, Hz. Peygamber'in ağına gitti. Sa'd b. Ebî Vakkas'a demirsiz bir ok uzatıp: 'At' buyurdu.

Ok, Hibban b. Arıka'nın boğaz çukuruna saplandı. Arkası üzerine devrilince, edep yeri açıldı.

Hz. Peygamber güldü ve azı dişleri göründü.

Sa'd b. Ebî Vakkas'a; 'Allah senin duanı kabul etsin. Atışını okunu doğrultsun, rast getirsin' diyerek dua etti.¹³⁰

Ümmü Eymen hicretten sonra da Hz. Peygamber'in evinde onun hizmetinde bulunmuştur. Hicretin sekizinci yılının başlarında Hz. Peygamber'in ailesinde meydana gelen ölümlerden kızı Zeyneb'in ölümüydü. Hz. Peygamber, ölürken Zeyneb'in yanındaydı, damadına ve torununa teselli dolu sözler söyledi. Daha sonra Sevde ve Ümmü Seleme ile birlikte Ümmü Eymen'e cenazeyi gömülmeye hazır hale getirmelerini söyledi. Ölüye gusül abdesti aldırdıktan sonra Peygamber içine giydiği bir elbiseyi çıkardı ve

¹²⁸ İbn Adî, Abdullah, el-Kamil fî Zuafai'r-Ricâl, Beyrut, 1988/1409, VI/307; İbn Asakîr, a.g.e., XXXXII/248

¹²⁹ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/223; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/170; Kehhâle, a.g.e., I/127; Ak, a.g.e., III/2113; Ülkü, a.g.e., 795; Kutluay, a.g.e., IV/233

¹³⁰ El-Vâkıdî, Meğazî, I/241; İbnü'l-Esîr, Kâmil, II/160; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, III/76; Şennâvî, a.g.e., III/321

onlara cenazeyi bu kumaşa sarmalarını söyledi. Daha sonra cenaze namazını kıldırđı ve mezarın başında dua etti.¹³¹

Ümmü Eymen, Hz. Peygamber'in kızı Ümmü Gülsüm'ün Osman'la evliliğinde gelinin hazırlanması işlerini de bizzat kendisi üstlenmiştir.¹³²

Selmân-ı Fârisî (r.a.) şöyle anlatıyor: Bir gün Hz. Peygamber'le birlikte oturduğumuz bir sırada Ümmü Eymen gelerek "Ey Allah'ın Rasûlü! Hasan'la Hüseyin kayboldular" dedi. O sırada vakit öğleye geliyordu. Hz. Peygamber etrafında oturmakta olan bizlere "Kalkınız ve iki oğlumu arayınız!" buyurdu. Bunun üzerine herkes bir tarafa dağıldı. Ben de Hz. Peygamber'in gittiğı tarafa yöneldim. Böylece bir dağın eteğine kadar geldik. Bir de ne görelim Hasan'la Hüseyin birbirlerine sarılmış duruyorlar ve önlerinde de kuyruğı üzerine dikilmiş, ağzından kıvılcımlar çıkan bir yılan bulunuyordu. Hz. Peygamber üzerine doğru yürüdüğünde yılan dönüp ona baktı ve sonra da çekilip oradaki deliklerden birisine girdi. Sonra Hz. Peygamber Hasan'la Hüseyin'in yanına geldi ve onları birbirlerinden ayırdı. Yüzlerini okşayarak "Annem babam size kurban olsun! Siz ikiniz Allah katında ne kadar değerli ve şereflisiniz" dedikten sonra birisini sağ, öbürünü de sol omuzuna aldı. Bu manzara karşısında onlara "Cennet sizlerin olsun! Ne güzel bir bineğiniz var böyle!" dedim. Hz. Peygamber de "Ve ne güzel binicidir bu ikisi; babaları ise onlardan daha hayırlıdır" buyurdu.¹³³

Birara büyük bir mâlî sıkıntıya düşen Hz. Ali, hanımı Hz. Fâtımâ'ya "Hz. Peygamber'e gidip birşeyler istesen nasıl olur?" dedi. O da kalkıp Hz. Peygamber'in evine gitti ve kapıyı çaldı. O sırada Hz. Peygamber'in yanında azadlısı Ümmü Eymen vardı. Kapının çalındığını duyan Hz. Peygamber Ümmü Eymen'e "Bu vuruş, kızım Fâtımâ'nın vuruşuna benziyor. Acaba birşey mi oldu? Çünkü bu saatta gelmek onun âdeti değildir" dediler. Fâtımâ içeriye girdiğinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Meleklerin yiyeceğı tehlil (lâ ilâhe illallah), tesbih (sübhânallah) ve tahmid (elhamdülillah)dir. Peki biz insanların yiyeceğı nedir?" diye sordu. Hz. Peygamber de "Beni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in aile efradı otuz günden beri yemek pişirmek için ateş yakmamışlardır. Ancak bize bazı keçiler getirilmişti. Eğer istersen onların beş tanesinin sana verilmesini emredeyim. İstersen de sana Cebrail'in bana öğretmiş olduğı beş

¹³¹ Lings, a.g.e., 395

¹³² İbn Asakîr, a.g.e., XXXIX/28

¹³³ Muttakî, Alauddîn Ali, Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'al, Beyrut, 1979, XII/115; Kândehevî, a.g.e., III/248

kelimeyi öğretelim” buyurdular. Hz. Fâtımâ “Hayır keçileri istemiyorum; bana o beş kelimeyi öğret” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber “Ey evvellerin evveli, ey âhirlerin âhiri! Ey sarsılmaz kuvvet sahibi! Ey miskinlerin merhamet edicisi ve ey merhametlilerin en merhametlisi!” de!” buyurdular. Bundan sonra Hz. Fâtımâ oradan ayrılarak evine döndü. Hz. Ali “Ne yaptın?” diye sordu. Hz. Fâtımâ “Buradan dünyayı istemek üzere gitmiştim; ancak sana âhireti getirdim” cevabını verdi. Hz. Ali de “Senin bu günün, yaşadığın en hayırlı gündür” dedi.¹³⁴

Hz. Peygamber vefat etmesi üzerine Ümmü Eymen çok üzölmüşü. Öylesine çok ağladı ki, ashab kınamaya başladı. Bunun üzerine konuşan Ümmü Eymen İslâm Târîhinin en ünlü sözleri arasına girmiş olan şu sözü söyledi: ‘Beni Rasûlullah’ın vefatı ağlatmıyor. Zira her canlı ölümü tadıcıdır. Beni vahyin kesilmesi ağlatıyor.’¹³⁵ Sahihî Müslim’de kaydedildiğine göre Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer kendisine teselli verdiler. Şöyle dediler: ‘Rasûlullah Hak Teâla’ya kavuştu. Bundan daha iyi ne olabilir ki?’ Ümmü Eymen ise şöyle dedi: ‘Evet bunu biliyorum benim ağlamamın sebebi bu değildir. Asıl sebep şudur ki vahiy gelmeyecek vahyin arkası kesilmiştir.’ Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer kendilerini tutamayıp onlar da ağladılar.¹³⁶

Abdullah b. Ömer, birgün mescidde otururken Haccac b. Eymen mescide gelmişti. Namaza durdu. Fakat rukû ve secdelere gereken riâyeti göstermiyordu. Selam verdiği zaman İbn Ömer (r.a.) kendisini çağırđı ve: ‘Kardeşim sen kendinin namaz kıldığını zannediyor musun? Sen namaz kılmış değilsin, onu iâde et.’ dedi. Haccac dönüp gidince, Abdullah b. Ömer: ‘Bu kimdir?’ diye sordu. Kendisine: ‘Ümmü Eymen’in torunu olan Haccac’dır,’ diye cevap verdiler. İbn Ömer: ‘Rasûlullah onu görmüş olsaydı çok severdi.’ dedi ve Ümmü Eymen’in torununa karşı sevgisini dile getirdi.¹³⁷

Rasûlullah’ın vefatından sonra hakkında mersiye söyleyen birçok sahabe vardır. Bunlardan bazıları Ümmü Hakîm bint. Abdölmuttalib, Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdölmuttalib, Amr b. Âs, Hassân, Ka’b b. Mâlik, Ebû’l-Heysem b. Teyyihân, Abdullah b. Üneys, Ömer b. Sâlim el-Huzâi, Zibrikân b. Bedr, Abdullah b. Mâlik el-Erhabî, İbn Zî

¹³⁴ Kândehevî, III/311

¹³⁵ İbn Sa’d, Tabakât, VIII/226; İbn Mâce, Kitâbü’l-Cenâiz, 1635; Ez-Zehebî, Siyer, II/226; Kutub, a.g.e., 252; Niyâz, a.g.e., 299; Öztürk, a.g.e., 221; Ülkü, a.g.e., 795; Kutluay, a.g.e., IV/241; Benkânî, a.g.e., 150; Ak, a.g.e., III/2114

¹³⁶ Müslim, Fedâilü’s-Sahabe, 140

¹³⁷ Mehmed Emre, Hanım Sahabeler, İstanbul, trsz, 205

Medân, Abdullah b. Seleme el-Hemdânî, Sevâd b. Kârib ed-Devsî, Abdülhâris b. Enes b. Reyyân ve Ümmü Eymen'dir.¹³⁸

Ümmü Eymen Hz. Peygamber hakkında yedi beyitten oluşan bir mersiye söylemiştir.¹³⁹ Yaşlarını akıtarak ağlamaları için gözlerine hitab ettiği aşağıdaki beyitler bu mersiye dendir:

قالت أم أيمن ترثي النبي صلى الله عليه وسلم :

عين جودي فإن بذلك للدم	ع شفاء فأكثر من البكاء
حين قالوا الرسول أمتى فقيدا	ميتا كان ذاك كل البلاء
وابكيا خير من رزئناه في الدنـ	يا ومن خصه بوحى السماء
بدموع غزيرة منك حتى	يقضى الله فيك خير القضاء
فلقد كان ما علمت وصولا	ولقد جاء رحمة بالضياء
ولقد كان بعد ذلك نورا	وسراجا يضيء في الظلماء
طيب العود والضريبة والمعـ	دن والخيـم خاتم الأنبياء

Ey cömert gözüm! Senin gözyaşlarını dökmen (kanayan kalbime) şifadır, çokça ağla!

Onlar “Rasul vefat etti ve (aramızdan) kayboldu” dediklerinde. İşte başımıza gelen en büyük beladır.

Dünyadaki en hayırlı olan ve gökyüzünün vahyine mahsus kılınan kişiden mahrum kaldığımız için ağlayın!

Allah senin hakkında en iyi hükmü verinceye kadar bol bol gözyaşı dök!

Ben vuslat nedir bilmezdim de, o rahmet ışık getirdi.

Bundan sonra o (bizim hayatımızda) karanlıkları aydınlatan bir nur ve kandil oldu.

¹³⁸ İbn Sa'd, Tabakât, II/ 313-319; Kettanî, a.g.e., I/ 288

¹³⁹ Hz. Peygamber'in yakın çevresindeki kadın şairlerin hakkında geniş bilgi için bkz. Kadri Yıldırım, “Yakın Çevresini Oluşturan Kadın Şairlerin Hz. Peygamber Hakkındaki Şiirleri Üzerine Analitik Bir İnceleme”, Diyanet İlmi Dergi, cilt:45, sayı:1, Ankara 2009 s. 121-144.

Soyu, nesebi, özü ve kişiliği tertemizdi, o peygamberlerin mührü, son peygamberdi.¹⁴⁰

2.2. DÖRT HALİFE DÖNEMİ

Raşid Halifeler döneminde Ümmü Eymen gereken saygıyı görmüş ve halifeler tarafından kendisine ikramda bulunulmuştur. Hz. Ömer tarafından kendisine tahsisat bağlanmıştı. Ümmü Eymen'in vefatı hakkında farklı rivayetler olmakla genel görüşe göre Hz. Osman zamanında vefat etmiştir

2.2.1. Hz. Ebû Bekir Dönemi'nde Ümmü Eymen

Hiz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde de Ümmü Eymen'e gereken saygı gösterilmiştir. Gerek Hiz. Ebû Bekir gerekse diğer halifeler Ümmü Eymen'i Hiz. Peygamber'in yaptığı gibi ziyaret eder, hal ve hatırını sorarlardı.¹⁴¹

Hiz. Peygamber'in vefatından sonra Hiz. Ebû Bekir'e halife olarak bey'at edilince, Hiz. Ömer'e şöyle dedi: 'Gel, Rasûlullah'ın yaptığı gibi Ümmü Eymen'i ziyarete gidelim' dedi. Yanına girdiklerinde Ümmü Eymen ağladı. Onlar sordular: 'Ağlıyormusun? Allah'ın katında olanlar Rasûlü için daha hayırlıdır. Ümmü Eymen şöyle cevap verdi: 'Semâdan gelen vahyin kesilmesine ağlıyorum.' Bunun üzerine onlar da ağlamaya başladılar.¹⁴²

Hiz. Enes (r.a.) anlatıyor: "Hiz. Ömer, Ebû Bekir'e bey'at edildikten sonra, Hiz. Ebû Bekir (r.a.)'a:

'Gel beraber Ümmü Eymen'e gidip ziyaret edelim, tıpkı Rasûlullah'ın onu ziyaret ettiği gibi' dedi ve gittiler. Ümmü Eymen onları görünce ağladı.

'Niye ağlıyorsun? Rasûlullah'ın Allah nezdinde bulacağı (mükâfaatlar)ın daha hayırlı olduğunu bilmiyormusun?' dediler. Ümmü Eymen:

¹⁴⁰ İbn Sa'd, Tabakât, II/ 332-333.

¹⁴¹ Mehmet Ali Kapar, "Hiz. Peygamber-Sahâbe İlişkisi" SÜİFD, Konya 2001 sayı: 12 s. 9

¹⁴² Ez-Zehebî, Siyer, II/ 226; Kehhâle, a.g.e., I/127; Benkânî, a.g.e., 150; Kutub, a.g.e., 252; Mevsilî, a.g.e., V/202; İsfahanî, a.g.e., II/68; Şennâvî, a.g.e., III/322; Kutluay, a.g.e., IV/242

‘Evet, bilmez olur muyum? Allah indinde olan, Rasûlullah için elbette daha hayırlıdır. Fakat beni ağlatan, semadan gelen vahyin kesilmiş olmasıdır" dedi. Bu sözleri onları da hüzünlendirdi. Ümmü Eymen'le birlikte onlar da ağladılar.’¹⁴³

Hiz. Ebû Bekir döneminde gereken hürmeti gördü her zaman onu ziyaret eder hatırını sorardı.¹⁴⁴ Bu büyük İslâm kadınına Peygamberimizden sonra Hiz. Ebû Bekir ve Ömer’de layık olduğu hürmeti gösterdiler. Çünkü Rasûlullahın değer verdiği kimseler sahâbilerin yanında da kıymetliydi. Bu sebeple zaman zaman ziyaretine giderler, varsa ihtiyaçlarını görürlerdi. O da dua ederdi.¹⁴⁵

2.2.2. Hiz. Ömer Dönemi’nde Ümmü Eymen

Hiz. Ömer devrinde Ümmü Eymen çok yaşlanmış ve ihtiyarlamıştı. Bütün ashab kendisini ziyaret ederek büyük hürmet gösteriyorlardı. Hiz. Ömer, kendisine yıllık bir tahsisat bağlamıştı. Bu şekilde geçim sıkıntısı çekmiyordu.¹⁴⁶ Başka bir rivayete göre ise bu tahsisat aynı şekilde Üsâme b. Zeyd’e de bağlanmıştı. Hiz. Ömer’in oğlu Abdullah b. Ömer babasına ‘Baba bize verdiğinin iki mislini onlara veriyorsun’ deyince Hiz. Ömer oğluna ‘anasını kaybedesice Rasûlullah Üsâme’yi senden fazla babasını da babandan fazla severdi. Hele analarına da ‘anamdan sonra anam’ derdi.’¹⁴⁷

Hiz. Ömer’in şehadetini duyunca Ümmü Eymen çok müteessir olmuştu. İşte bugün ‘İslâm’ın güneşi söndü Allah’ın dostları birer birer gidiyor’ diyerek çok üzülmüştü. Bu olay üzerine hastalanmıştı. Hiz. Osman’ın hilafetinin ilk günlerinde de Hiz. Ömer’in şehadetinin etkisinden kurtulamayarak yirmi gün sonra vefat etti.¹⁴⁸

¹⁴³ Müslim, Fedâilü’s-Sahabe, 140; İbn Asakîr, a.g.e., IV/302; İbn Kesîr, Bidâye, 5/274; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VIII/172; Kândehevî, a.g.e., II/379

¹⁴⁴ Kutluay, a.g.e., IV/242

¹⁴⁵ İbn Abdilber, İsti’âb, IV/1794

¹⁴⁶ Ülkü, a.g.e., 795; Kutluay, a.g.e., IV/242

¹⁴⁷ Kutluay, a.g.e., IV/242; Bâşâ, a.g.e., I/182; Kândehevî, a.g.e., II/262

¹⁴⁸ İbn Sa’d, Tabakât, VIII/226; Kutub, a.g.e., 252; Ülkü, a.g.e., 795; Kutluay, a.g.e., IV/242; İbn Asakîr, a.g.e., IV/303; Ez-Zehbî, Siyer, II/227; Suyûtî, a.g.e., 120; Kehhâle, a.g.e., I/127; Niyâz, a.g.e., 299; Şennâvî, a.g.e., III/322

2.2.3. Hz. Osman Dönemi'nde Ümmü Eymen

Ümmü Eymen'in vefat Târîhi hakkında farklı görüşler vardır. Rivayetlerden birine göre Ümmü Eymen, Hz. Osman'ın halifeliğinin ilk günlerinde vefat etmiştir.¹⁴⁹ Bu sebeple Hz. Osman döneminde Ümmü Eymen hakkında fazla bilgiye sahip değiliz.

¹⁴⁹ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/226; Hâkim, a.g.e., II/64; Ez-Zehebî, Siyer, II/227; Mevsilî, a.g.e., V/201; Kutub, a.g.e., 252; Şennâvî, a.g.e., III/322; Kastalânî, a.g.e., 242

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. VEFATI VE ŞAHSİYETİ

3.1. VEFATI

Ümmü Eymen'in genel olarak Hz. Osman'ın hilâfetinin ilk günlerinde vefat ettiği kabul edilir. Ancak Ümmü Eymen'in vefatı konusunda farklı rivayetler vardır. Ümmü Eymen'in Hz. Peygamber'in vefatından beş ya da altı ay sonra vefat ettiği de rivayet edilir.¹⁵⁰

Ez-Zehebî'ye göre Ümmü Eymen hicretin onbirinci senesinde vefat etmiştir.¹⁵¹

Ümmü Eymen Vâkıdî'ye göre Hz. Osman'ın hilafetinin ilk yıllarında, Hz. Ömer'in şehadetinden yirmi gün sonra vefat etmiştir.¹⁵²

Ümmü Eymen'in vefatı konusunda doğru olması en muhtemel rivayetlere göre Hz. Osman'ın hilafeti döneminde vefat etmiştir.¹⁵³ Medine'ye defnedilmiştir.¹⁵⁴ Kabri Cennetü'l-Bâkî'dedir.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Müslim, Cihâd, 84; Buhârî, Muhammed b. İbrahim b. İsmail Ebû Abdullah, et-Târîhu's-Sağîr, Kahire, 1977/1397, I/64; Zehebi, Târîhu'l İslâm, II/444; İbn Kesîr, Bidâye, V/325; En-Nevevî, Ebî Zekeriya Muhyiddin b. Şerif, Tehzîbü'l-Esmâi ve'l-Lügati, Beyrut, trs, II/358; Benkânî, a.g.e., 151

¹⁵¹ Ez-Zehebî, el-Iber fî Haber men Ğaber, Beyrut, 1347, 11

¹⁵² İbn Hibbân, el-Hafız Ebî Hâtim Muhammed, Târîhu's-Sahabe, Beyrut, 1988, 49; Mevsilî, a.g.e., V/201; en-Nevevî, a.g.e., II/358; Ülkü, a.g.e., 795; Kutluay, a.g.e., IV/242

¹⁵³ İbn Sa'd, Tabakât, VIII/226; Ez-Zehebî, Siyer, II/227; İbn Hacer el-Askalanî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut, 1984/1404, XII/486; İbn Hibbân, Ebî Hâtim Muhammed, Sigât, Darul Fikir, 1975/1395, III/39; Mevsilî, a.g.e., V/201; Niyâz, a.g.e., 301; Öztürk, a.g.e., 221

¹⁵⁴ Öztürk, a.g.e., 221

¹⁵⁵ Kutluay, a.g.e., IV/242

3.2. ŞAHSİYETİ

3.2.1. Fizikî Özellikleri

Fizikî özellikleri hakkında geniş bilgiye sahip değiliz. Kaynaklarda Ümmü Eymen'in fiziki özellikleri hakkında zenci siyahî bir kadın olduğu bildirilir.¹⁵⁶

Huneyn günü Ümmü Eymen “Allah ayaklarınızı sabit kılsın!” cümlesini “ثَبَّتْ” yerine “سَبَّتْ” demesi üzerine Hz. Peygamber ona “Ümmü Eymen sen sus çünkü sen dili çok sürçen birisin” demiştir.¹⁵⁷ Bu rivayetten de anlaşılacağı üzere ya aslen Arap olmaması yada kişisel özelliğinden dolayı Arapça konuşurken çokça hata yaptığını söyleyebiliriz.

3.2.2. Ahlakî Özellikleri

Ümmü Eymen, İslâm çağrısına ilk icabet edenlerden¹⁵⁸ olup azadlı köle idi. Şehid eşi ve şehid annesidir. Bu seçkin kadın, kaynaklarda ‘Peygamber’i kucağında büyüten kadın’ olarak anılmaktadır.¹⁵⁹

Ümmü Eymen tevekkül sahibi idi. En zor durumlarda dahi Allah’a güvenirdi ve sabırlı idi. Bu yönüne en önemli örnek Medine’ye hicreti esnasında susuzluğa sabredip, Allah’a tevekkül edip sonucunda da semâdan inen suyla mükafatlandırılmasıdır. Kâmil ve fedâkar olmasıyla beraber İslâm davası uğrunda hayatını dahi ortaya koymaktan geri durmazdı. Ümmü Eymen Rasûlullah’ın Ehli beytinden sayılırdı. Hane-i saadetin her haline muttali idi. Ezvac-ı tahiratın yardımcısı idi.¹⁶⁰

Bütün sahabîler gibi Ümmü Eymen de Hz. Peygamber’i çok severdi. Hayatını O’na fedâ edebilecek bir imana sahipti. Rasûlullah’ı devamlı sevinçli görmek ister, onun üzülmüne hiç tahammül edemezdi. Rasûlullahla birlikte sevinir, onunla birlikte üzülmüdü. Bir gün Rasûlullah oğlu İbrahim’i kucağına almıştı. Çocuk hastalığın tesiriyle inliyordu. Rasûlullah şefkatinden ağladı. Rasûlullah’ın ağladığını gören Ümmü Eymen de ağlamaya başladı. Rasûlullah ona ‘Sen ne için ağlıyorsun?’ diye sordu. Ümmü Eymen de ‘Rasûlullah

¹⁵⁶ Kutluay, a.g.e., IV/232; Hamidullah, a.g.e., I/48

¹⁵⁷ Ez-Zehebî, Tarihul-İslâm, I/374

¹⁵⁸ Benkânî, a.g.e., 149; Ahmet Halid, a.g.e., 28 Lings, a.g.e., 77

¹⁵⁹ Öztürk, a.g.e., 219

¹⁶⁰ Kutluay, a.g.e., IV/239

ağlarken ben nasıl olur da ağlamam.’ dedi. Rasûlullah ‘Ben ağlamıyorum. O gözyaşı rahmettir’ buyurdu. ¹⁶¹

3.2.3. İlmî Özellikleri

Ümmü Eymen Rasûlullah’ın yanında çok vakit geçirmesi sebebiyle hadis rivayet eden âlim hanımlardandır. Rivayet ettiği hadisler genelde günlük aile içinde olan olaylar üzerine Hz. Peygamber’in söylediği hadislerdir.

Ümmü Eymen’den şu hadisler rivayet edilmiştir.¹⁶² Kendisinden hadis rivayet edenlerden bazıları şunlardır: Enes b. Mâlik, Haneş b. Abdullah es-San’ânî, Ebu Zeyd el-Medenî.¹⁶³ Rivayet edilen hadisler genellikle Rasûlullah’ın aile hayatına aittir.¹⁶⁴

Ümmü Eymen’den rivayet edilen bazı hadisler şöyledir:

فذكر الشافعي رضي الله عنه في مناظرة جرت بينه وبين محمد بن الحسن رحمه الله فيها أن محمدا عليه بحديث

مجاهد عن أيمن بن أم أيمن في القطع في السرقة

Ümmü Eymen Rasûlullah’ın şöyle dediğini duymuştur: ‘Kişinin çaldığı bir avuç yağ yüzünden eli kesilir.’¹⁶⁵

رسول الله صلى الله عليه وسلم ناول في الخمرة من المسجد قلت أي حائض قال إن حيضتك ليست في يدك

Rasûlullah benden: Mescidden seccade getirmemi istedi. Ben de ‘hayızlıyım’ dedim. O ‘Hayızlı olman senin elinde değildir’ dedi.¹⁶⁶

¹⁶¹ Kutluay, a.g.e., IV/239

¹⁶² Kehhâle, a.g.e., I/127

¹⁶³ Kehhâle, a.g.e., I/127; El-Mizzî, Tehzîbü’l-Kemal, 35/329; Hüseyin Yusuf Eşkurî, ‘Ümmü Eymen’, Dairatül-Maarif-i Bözdrî-i İslâmî, Tahrân, 1380, X/183; Niyâz, a.g.e., 300

¹⁶⁴ Ülkü, a.g.e., 795

¹⁶⁵ İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, I/170; İbn Hacer, Tehzîbü’t-Tehzîb, I/345

¹⁶⁶ İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, 8/172; Şennâvî, III/321

عن أم أيمن أنها غربلت دقيقا . فصنعتة للنبي صلى الله عليه وسلم رغيفا . فقال (ما هذا؟) قالت طعام نصنعه

بأرضنا . فأحببت أن أصنع منه لك رغيفا . فقال (رديه فيه ثم اعجنيه)

Ümmü Eymen'den rivâyet edildiğine göre: Kendisi bir defa, bir miktar un elemiş ve elediği unu Peygamber (s.a.v.) için ekmek yapmak istemiş. Bunun üzerine Rasûlullah: 'Bu, nedir?' diye sormuş. Ümmü Eymen de: 'Bu, memleketimizde yaptığımız bir yiyecektir. Ben bundan senin için bir ekmek yapmayı istedim' demiş. Rasûlullah da 'Bunu (yâni elekle ayırdığın kabuklu kısmı) şuna (yâni elemiş olduğun una) geri çevir (yâni karıştır), sonra yoğur.' buyurmuştur.¹⁶⁷

عن أميمة مولاة النبي صلى الله عليه وسلم أنها كانت توضىء رسول الله صلى الله عليه وسلم فأفرغ على

يديه الماء إذ دخل عليه رجل فقال يا رسول الله إني أريد اللحوق بأهلي فأوصني فقال لا تشرك بالله وإن قطعت أو

حرقت

Hız. Peygamber'in azatlılarından Ümeyme Hız. Peygamber'e abdest aldirdıktan sonra içeriye bir adam girdi ve dedi ki: 'Ya Rasûlullah ben ailemin yanına gidiyorum bana ne tavsiye edersin?' Bunun üzerine Hız. Peygamber şöyle dedi: 'Yakılsanda kesilsende Allah'a şirk koşma.'¹⁶⁸

Ümmü Eymen'in rivayet ettiğı bir hadîsi şerîf şöyle der:

لا تترك الصلاة متعمدا فإنه من ترك الصلاة متعمدا فقد برئت منه ذمة الله ورسوله

'Hiçbir farz namazı kasten terk etme. Kim namazı kasten terk ederse, Allah ve Rasûlünün koruma ve teminatından mahrum kalır.'¹⁶⁹

لا من الله استحيوا ولا من رسوله استتروا وأم أيمن تقول يا رسول الله استغفر لهم فيأبى ما استغفر لهم

¹⁶⁷ İbn Mâce, Et'ime, 3336; Kândehevî, a.g.e., II/314

¹⁶⁸ İbn Asakîr, a.g.e., XXXXXX/199; İbn Hacer el-Askalanî, İsâbe, VII/516

¹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Şeybanî, el İlel ve'l-Mârifeti'r-Rical, Riyad, 1988/1408, III/409

Başka bir hadîsi şerifte Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: ‘Allah’tan utanmayan ve Peygamber’den gizlenen yoktur. Bunun üzerine Ümmü Eymen ‘Ya Rasûlullah onlar için mağfîret dile’ dedi. Ancak Hz. Peygamber onlar için af dilemeyi reddetti.’¹⁷⁰

3.2.4. Hz. Peygamber’in Ümmü Eymen Hakkındaki Sözleri

Hz. Peygamber Ümmü Eymen’e karşı annesi gibi davranmıştır. Kendisine bir anneye gösterilebilecek saygıyı göstermiştir. Hz. Peygamber’in hayatında önemli yere sahip hanımlardandır. Bundan ötürü de Hz. Peygamber kendisinden bahsederken hep övgüyle bahsetmiştir.

Hz. Peygamber Ümmü Eymen’i çok överdi. Çoğu kere onun evine gidip istirahat ederdi. Kendisine ‘ümmî’ (annem) diye hitap ederdi ve ‘Bu benim ehl-i beytimden kalan son yadigârdır,’¹⁷¹ derdi.

Rasûlullah, Ümmü Eymen’in ziyaretine gider kendisine hürmet gösterir, hatırını sorar ve ‘Ümmü Eymen annemden sonra annemdir.’ buyururlardı.¹⁷²

Ümmü Eymen son Rasûle dadılık etmiş bir kadın sıfatıyla¹⁷³, bizzat Hz. Peygamber tarafından övölüp yüceltilmiş bir insandı. Allah Rasûlü onu, Zeyd b. Hârîse ile evlendireceği sırada ‘cennet kadınlarından biriyle evlenmek isteyen, Ümmü Eymen ile evlensin’ buyurarak bu seçkin kadının cennetlik olduğunu müjdelemişti.¹⁷⁴

¹⁷⁰ İbn Hacer el-Askalanî, İsbâbe , I/170

¹⁷¹ İbn Sa’d, Tabakât, VIII/223; Hâkim, a.g.e., II/63; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; Kehhâle, a.g.e., I/127; Niyâz, a.g.e., 300; Kutluay, a.g.e., IV/233

¹⁷² İbn Sa’d, Tabakât, VIII/223; İbn Abdilber, İsti’âb, IV/1794; İbn Kesîr, Bidâye, VI/334; İbn Hacer el-Askalanî, İsbâbe, IV/432; en-Nevevî, Tehzîbü’l Esmâi vel-Lüğati, Beyrut, II/358; Ahmet Halid, a.g.e., 28; İbn Abdilber, İsti’âb, IV/1794; İbn Hacer el-Askalanî, İsbâbe, VIII/169; A’la el-Hâirî, a.g.e., I/238; Uyan, a.g.e., III/2002; Kutub, a.g.e., 251

¹⁷³ Ez-Zehebî, Siyer, II/223; Kutluay, a.g.e., IV/233

¹⁷⁴ İbn Sa’d, Tabakât, VIII/224; Ez-Zehebî, Siyer, II/224; Benkânî, a.g.e., 150; Kutub, a.g.e., 251; Niyâz, a.g.e., 300

SONUÇ

Ümmü Eymen Mekke'ye gelip Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in hizmetine girdi. Bu aile içinde Hz. Peygamber'in büyütülmesinde büyük hizmetleri olmuştur.

Ümmü Eymen'in asıl ismi Bereke bint. Salebe'dir. Ümmü Eymen Rasûlullah (s.a.v.)'in babasının cariyesi idi. Babasının vefatından sonra Hz. Peygamber'e miras olarak kalmıştır. Peygamberimiz, doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybetmişti. Hem yetim, hem de öksüz olarak büyüdü. Fakat özellikle birkaç kadın, bir anne şefkatiyle o yüce Peygamberi bağrına bastı. Ona annesizlik acısını hissettirmemek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler. İşte bu kadınlardan birisi de Ümmü Eymen'dir. Hz. Peygamber'in Ehl-i Beytten saydığı ve "annemden sonra annem" diyerek iltifat ettiği bu büyük İslâm kadını, uzun yıllar peygamber ocağının hizmetini görmüştü.

Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın vefatından sonra da aynı evde kalmış, hem Âmine'nin, hem de Peygamberimizin yardımcısı olmuştu. Âmine Ebvâ'da vefat ettiğinde, o sıralarda sekiz yaşında olan Hz. Peygamber'i Mekke'ye o getirmiş, dedesi Abdülmuttalib'e teslim etmişti. Peygamberimizi her türlü tehlikelere karşı korumuş ve çocukluğundan beri şefkat ve sadakat elini uzatmıştır.

Hz. Peygamber Hz. Hatice ile evlendiği zaman Ümmü Eymen'i azad etmiştir. Ümmü Eymen de Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiştir. Ubeyd'den Eymen adında bir oğlu olmuş ve bundan sonra İslâm Târîhindeki meşhur ismi 'Ümmü Eymen' adıyla anılmıştır. Eymen Huneyn harbinde şehit olmuştur.

Hz. Peygamber, kendisine annelik yapan, îmanı uğrunda her türlü yokluk, çile ve ıztıraplara göğüs geren, hattâ bunun için işkencelere maruz kalan fedakâr dadısını tek başına bırakmadı. Onu evlendirerek bir yuva sahibi yaptı. Böylece vefakârlığını da gösterdi. Ubeyd b. Zeyd vefat ettikten sonra Hz. Peygamber Ümmü Eymen'i Hz. Hatice tarafından kendisine hediye olarak verilen Zeyd b. Hârise ile evlendirmiştir. Zeyd b. Hârise Mute savaşında şehid olmuştur. Zeyd b. Hârise'den Üsâme b. Zeyd adında bir oğlu olmuştur.

Ümmü Eymen (r.a.), ona peygamberlik vazifesi verildikten sonra hemen îman ederek ilk Sahabî kadınlardan olma şerefini de kazanmıştı. Ümmü Eymen (r.a.), müşriklerin işkenceleri karşısında Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etti. Kendisi Uhud harbine de iştirak etmiştir. O, bu savaşta susayan askerlerin imdadına koşuyor ve yaralıları tedavi ediyordu. Hayber fethinde de Rasûlü Ekrem'in beraberinde bulunmuştur. O köşesinde oturan kadın olmaya razı değildi. Erkekler gibi, harp meydanlarında savaşmak ve cihad'ın faziletine erişmek arzusundaydı.

Hiz. Peygamber, Ümmü Eymen'in ziyaretine gider, hatırını sorar ve kendisine ikramda bulunurdu. Ümmü Eymen'i annesi gibi severdi. Hiz. Peygamber'le samimi ilişkileri olup Hiz. Peygamber'den hadisler rivayet etmiştir. Hiz. Peygamber'le bu kadar samimi ilişkileri olmasına rağmen kendisinden çok fazla hadis rivayet edilmemiştir. Ümmü Eymen Hiz. Peygamber'in kızlarının düğünlerinde de gerekli hazırlıkları üstlenmiştir.

Ümmü Eymen Rasûlullah'ın vefatına çok ağlamıştı. Kendisine 'Seni bu kadar ağlatan sebep nedir?' dediler. O 'Semâdan gelen vahyin kesilmesine ağlıyorum' diyerek üzüntüsünü belirtmiştir.

Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer zamanında gereken ilgi ve alakayı görmüştür. Onlar da Hiz. Peygamber gibi kendisini ziyarete giderlerdi. Hiz. Ömer zamanında kendisine geçim sıkıntısı çekmemesi için aylık tahsisata bağlanmıştır. Hiz. Ömer'in öldürüldüğü gün üzüntüsünü 'Bugün İslâm'ın güneşi söndü' diyerek belirtmiştir.

Hiz. Peygamber'in (a.s.m.) "Cennetlik kadın" diye müjdelediği Ümmü Eymen'in vefatı hakkında farklı rivayetler vardır. Bunlardan bazılarına göre Hiz. Peygamber'in vefatından beş yada altı ay sonra, bazılarına göre ise Hiz. Osman'ın halifeliğinin ilk yıllarında vefat etmiştir. Ancak biz Hiz. Osman döneminde vefat etmiş olduğu kanaatindeyiz.

Ümmü Eymen'in hayatı araştırılırken şu noktalar da dikkatimizi çekmiştir: İslâm'ın kadına verdiği önem ve İslâm'da köleliğin mahiyeti. Ümmü Eymen azadlı bir cariye olmasına rağmen Hiz. Peygamber ve ashab tarafından gereken ilgiyi görmüş, düşüncelerini özgürce söyleyebilmiştir. Hem bir kadın hem de bir azadlı olmasına rağmen haklı olduğunda erkeklere karşı cesur tavırları da İslâm'da ilk dönemden itibaren kadına hak ettiği değerin verildiğini gösterir.

Biz ‘Ümmü Eymen’ hakkındaki bu çalışmayı yaptık, buna benzer başka hanım sahabîlerin de hayatlarının çalışılmasını, böylelikle Hz. Peygamber’in kadına verdiği değerin daha iyi görülmesini temennî ederim.

BİBLİYOGRAFYA

- A'la el-Hâirî**, Muhammed Hüseyin, *Terâcîmü A'lami'n-Nisâ'*, Beyrut, trsz.
- Ahmet Cevdet Paşa** (ö.1895), Mâhir İz (ö.1974), *Peygamber Efendimiz*, İstanbul, 2003.
- Ahmet Halid Cum'a**, *Nisâün min Asrin-Nübüvve*, Dimeşk, 2003.
- Bâşâ**, Abdurrahman, *Sahabe Hayatından Tablolar*, çev. Taceddin Uzun, I-II, Konya, 1991.
- Belâzurî**, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd (ö.279/892), *el-Ensâbü'l-Eşrâf*, Beyrut, 1996
- Benkânî**, Ebû Enes Mâcid, *Kasasun ve Iberun ve İzâtün min Hayâtis-Sahâbiyyat*, Mısır, 2004.
- Buhârî**, *es-Sahîh*, I-XVIII, Mısır, 1937.
- Buhârî**, Muhammed b. İbrahim b. İsmail Ebû Abdullah (ö.256/870), *et-Târihu's-Sağîr*, I-II, Kahire, 1977/1397.
- Canan**, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, I-XVIII, İstanbul, trsz.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Târîhi*, redaktör: Hakkı Dursun Yıldız, I-XIV, İstanbul, 1986.
- Ebû Nuaym**, İsfahanî, (ö.430/1038), *Hilyetü'l-Evliya*, I-X, Beyrut, 1967.
- el-Ak**, Halid Abdurrahman, *Mevsûatü Uzamâi Havle'r-Rasûl*, I-III, Dimeşk, 1998.
- El-Mizzî**, Yusuf b. Ez-Zekî Abdurrahman Ebu'l Haccac, *Tehzîbü'l-Kemâl*, I-XXXV, Beyrut, 1980.
- El-Vâkıdî**, Muhammed b. Ömer (ö.207/823), *Kitâbü'l-Meğâzî*, I- IV, Beyrut, 1984.
- En-Nevevî**, Ebâ Zekeriya Muhyiddin b. Şerif (ö.676/1277), *Tehzîbü'l-Esmâi ve'l-Lüğâti*, I-III, Beyrut, trsz.
- Ez-Zehebî ed-Dimeşkî**, Hamd b. Ebû Abdullah, *el-Kâşif fî Mârifeti men Lehü Rivâyetün fî el-Kütübi's-Sitte*, I-II, Cidde, 1992/1413.
- Ez-Zehebî**, Ebû Abdullah Muhammed Şemsüddîn (ö.748/1347), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXIX, Beyrut, 1975.
- _____, *el-Iber fî Haberi men Ğaber*, Beyrut, 1347.
- _____, Şemsüddin (ö.748/1347), *Târihu'l İslâm ve Tabakâtül-Meşâhiri ve'l-A'lam*, I-XXXXIX, Kahire, 1985.
- Fayda**, Mustafa "Ebvâ", DİA, İstanbul, 1994, X, 378-379 .

- Hâkim**, Ebî Abdillâh (ö.405/1014), *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*, I- IV, Beyrut, 1986.
- Halife b. Hayyât**, Ebû Amr el-Leysî el-Asferî (ö.240/854-55), *et-Tabakât*, Riyad, 1402/1982.
- Hamidullah**, Muhammed (ö.2002), *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, I-II, İstanbul, 1993.
- Hüseyin Yusuf Eşkurî**, 'Ümmü Eymen', Dairatül-Maarif-i Bözdrğ-i İslâmî, Tahran, 1380, X/183.
- İbn Abdilber**, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (ö.463/1071), *el-İsti'âb fî Mârifeti'l-Ashâb*, I-IV, Kahire, trz.
- İbn Adî**, Abdullah, *el-Kâmil fî Zuafâi'r-Ricâl* (ö.365/976), I-VII, Beyrut, 1988/1409.
- İbn Asâkir**, Ebu'l-Kasım Ali (ö.571/1176), *Târihu Medîneti Dimeşk*, I-LXX, Beyrut, 1996.
- İbn Hacer el-Askalanî** (ö. 852/1448), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-VIII, Beyrut, 1412.
- _____, *Tehzîbü't-Tehzîb*, I-XIV, Beyrut, 1984/1404.
- İbn Hanbel**, Ahmed (ö.241/855), *el-İlel ve Mârifetü'r-Ricâl*, I-III, Beyrut, 1988/1408.
- İbn Hayyân**, Abdullah b. Muhammed b. Câfer (ö.469/1076), *Tabakâtü'l Muhaddisîn bi İsbihân ve'l-Vâridîn Aleyha*, I-IV, Beyrut, 1992/1412.
- İbn Hibbân**, Ebû Hâtîm Muhammed (ö.354/965), *Sikât*, I-IX, Darul Fikir, 1975/1395.
- _____, *el-Hâfiz Ebî Hâtîm Muhammed (ö.354/965), Târihu's-Sahâbe*, Beyrut, 1988.
- İbn Kesîr**, İsmail b. Ömer (ö.774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Beyrut, trsz.
- İbn Mâce**, Muhammed b. Yezid (ö.273/887), *es-Sünen*, I-VIII, Mısır, trsz.
- İbn Mâkûlâ**, Ali b. Hibbetullah b. Ebu Nasr (ö.475/1082'den sonra), *el-İkmâl fî Rafû'l-İrtiyâb anil Mü'telifi ve'l-Muhtelifi fî'l Esmâi ve'l Künâ*, I-V, Beyrut, 1411.
- İbn Sa'd**, Muhammed (ö.230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-IX, Beyrut, 1958.
- İbn Seyyidinnâs** (ö.734/1334), *Uyunul-Eser fî Funûni'l-Meğâzi ve's-Siyer*, I-II, Beyrut, trsz.
- _____, *Minehu'l-Medh*, Dimeşk, trsz.
- İbnü'l Cevzî**, Muhammed b. Ali (ö.597/1021), *el-Muntazam fî Târihu'l Mülûk ve'l Ümem*, I- XVIII, Beyrut, 1995.

- İbnü'l-Esîr**, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed (ö.630/1233), *el-Kâmil fî't-Târîh*, I- XII, Beyrut, 1965.
- _____, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, I-III, Kahire, trsz.
- Kahyaoğlu**, M. Tayyip, *Üsâme b. Zeyd, Hayatı ve Şahsiyeti*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, SÜSBE, Konya 2001.
- Kândehevî**, M. Yusuf (ö.1965), *Hayâtü's Sahâbe*, çev. Sıtkı Güllü, I-V, İstanbul, 1996.
- Kapar**, Mehmet Ali, “Hz. Peygamber-Sahâbe İlişkisi” SÜİFD, Konya 2001 sayı: 12 s. 7-16
- Kastalânî**, *İlâhi Rahmet Hazreti Muhammed*, çev. Şair Abdülbâkî, İstanbul, 1984.
- _____, *Mevâhibü'l-Ledünniyye Tercümesi*, I-II, İstanbul, 1983.
- Kehhâle**, Ömer Rıza (ö.1987), *A'lâmü'n Nisâ'*, I- V, Dimeşk, 1959.
- Kettanî** (ö.1962), Muhammed Abdülhay, *et-Terâtibül-İdâriyye*, çev. Ahmet Özel, I- III, İstanbul, 1990.
- Kutluay**, Abdülaziz, *Siyeru Sahâbe*, I-IV, İstanbul, 2005.
- Kutub**, Muhammed Ali, *Ricâlün ve Nisâün Havle'r-Rasûl*, Kahire, 2004.
- Lings**, Martin, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Nazife Şişman, İstanbul, 1991.
- Mehmed Emre**, *Hanım Sahâbeler*, İstanbul, trsz.
- Mevsilî**, Mecdüddin Ebîs-Saadet el-Mübarek b. Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l Esir eş-Şeybânî el-Hazrecî, *el-Muhtâr min Menâkıbil-Ahyâr*, I-VI, Merkez Zayed li't-Türas ve't-Târîh, 2003.
- Mutlu**, İsmail, Mehmed Paksu, Cemal Uşşâk, Zeki Sarıtoprak, İhsan Atasoy, Şaban Döğen, ‘Ümmü Eymen’, *Sahabîler Ansiklopedisi*, Yeni Asya Yayınları, I-II, İstanbul, 1985.
- Muttakî**, Alauddîn Ali(ö.975/1567), *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, Beyrut, 1979.
- Müslim** b.Haccac Ebî'l Hüseyin (ö.261/875), *es-Sahîh*, I-VIII, Kahire, 1931.
- Nesâî**, Ahmed b. Ali (ö.303/915), *es-Sünen*, I-II, İstanbul, 1975.
- Niyaz**, Mevlana , *Kadın Sahabiler*, çev. Ali Genceli, İstanbul, 1971.
- Öğüt**, Mehmet Cemal, *Ümmü Eymen*, İstanbul 1941.
- Öztürk**, Yaşar Nuri, *Asr-ı Saadetin Büyük Kadınları*, İstanbul, 1990.
- Rıza**, Muhammed, *Muhammed Rasûlullah*, Beyrut, 1975.

- Sancaklı**, Saffet, “*Hadislerde ‘Yaşlılık Olgusunun’ Değerlendirilişi*”, CÜİFD, Sivas 2006, cilt: X/1, s. 67-68.
- Sarıçam**, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara, 2007.
- Savaş**, Rıza ‘*Asrı Saadette Kadın ve Aile Hayatı*’, editör Vecdi Akyüz, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te İslâm, I-V, İstanbul, 1994.
- Söylemez**, Neşe, *Zeyd b. Hârise ve Ailesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, FÜSBE, Elazığ 2001
- Suyûtî**, Abdurrahman b. Ebî Bekr , *Târîhu’l-Hulefâ*, Mısır, 1952/1371.
- Şennâvî**, Abdülaziz, *Sahabe Hayatından Tablolar*, çev. Taceddin Uzun, I-III, Konya, 1991.
- Taberî**, Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, I-V, Beyrut, 1407.
- Uyan**, Abdullatif, *Menkibelerle İslâm Meşhurları Ansiklopedisi*, I-III, İstanbul, 1983.
- Ülkü**, Hayati, *Ashâb-ı Kiram’ın Meşhurları*, İstanbul, 1982.
- Watt**, W. Montgomery, *Hz. Muhammed Mekke’de*, Ankara, 1986.
- Yıldırım**, Kadri, “*Yakın Çevresini Oluşturan Kadın Şairlerin Hz. Peygamber Hakkındaki Şiirleri Üzerine Analitik Bir İnceleme*”, Diyanet İlmi Dergi, cilt:45, sayı:1, Ankara 2009 s. 121-144.